

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

ÚSTAV PEDAGOGIKY A SOCIÁLNÍCH STUDIÍ

Diplomová práce

REALIZACE PREVENCE RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ

**VE ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ Z POHLEDU ŠKOLNÍCH METODIKŮ
PREVENCE**

Bc. Veronika Křenek Tošovská

Studijní obor: Vychovatelství – Řízení volnočasových aktivit

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně pod vedením pana doc. PhDr. Tomáše Čecha, Ph.D. A použila jen uvedené odborné a informační zdroje.

V Olomouci dne: 13. 6. 2019

.....

Bc. Veronika Křenek Tošovská

Poděkování

Těmito řádky bych chtěla poděkovat svému vedoucímu diplomové práce panu doc. PhDr. Tomášovi Čechovi, Ph.D.. Za jeho cenné rady, spolupráci, trpělivost a ochotu mou práci vést. Poděkování patří i školním metodikům prevence, kteří se mnou spolupracovali na výzkumu mé práce.

Poděkovat bych chtěla i své rodině a přátelům, kteří mě ve studiu podporují.

OBSAH

OBSAH	5
ÚVOD	7
TEORETICKÉ POZNATKY	9
1. Ontogenetický vývoj dítěte staršího školního věku	9
1.1. Charakteristika základních pojmů	9
1.2. Adolescence a časové rozdělení	10
1.3. Psychické a fyzické změny v období dospívání	10
1.4. Vývoj pohlavních žláz v období pubescence a jejich vliv na jedince	12
1.5. Emocionalita a senzibilita jedince v období adolescence	13
1.6. Rodina a její vliv na dítě	14
1.7. Vrstevníci a jejich vliv na adolescenty	16
2. Problémové a rizikové chování	19
2.1. Definice rizikového a problémového chování	19
2.2. Typy rizikového chování, definice vybraných	19
2.3. Agrese, šikana a kyberšikana jako pojem rizikového chování	21
2.3.1. Agresivita a agresivní chování	21
2.3.2. Šikana	24
2.3.3. Kyberšikana	26
3. Prevence rizikového chování	29
3.1. Rozdělení a stručná definice prevencí	29
3.2. Školská primární prevence	29
3.3. Školní metodik prevence	32
3.4. Sekundární prevence agrese, šikany a kyberšikany	32
3.5. Výchovný poradce	35
PRAKTICKÉ POZNATKY	36
4. Výzkum	36
4.1. Metodika výzkumu	36
4.2. Cíl výzkumu a výzkumné otázky	37
4.3. Charakteristika výzkumného souboru	38

4.4.	Popis metodologie výzkumu	38
4.5.	Organizace výzkumu	39
4.6.	Analýza získaných dat	40
5.	Výsledky výzkumu	41
5.1.	Analýza rozhovorů se školními metodiky prevence	42
	DISKUZE	56
	ZÁVĚR	62
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	64
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK A SYMBOLŮ	68
	SEZNAM TABULEK	69
	SEZNAM PŘÍLOH	70
	ANOTACE	96

ÚVOD

Rizikové chování, převážně u mladistvých osob, je v posledních letech velmi probírané téma. Děti nežijí v jednoduchém světě. A už vůbec ne, když se jedná o čas dospívání. Dnešní doba je, podle mého názoru, strašně povrchní. Děti řeší, kdo jak chodí oblíkaný a jestli jsou to značkové věci. Probírají všemožné nové technologie, počítače a telefony. Pokud dítě alespoň většinu věcí nevlastní, nezapadá do party protože je „out“. Mám pocit, jakoby se chtěl každý něčím zavděčit nebo zalíbit a úplně tím zapomínají být sami sebou.

Ve své diplomové práci, Realizace prevence rizikového chování ve školním prostředí z pohledu školních metodiků prevence, se budu věnovat zjištění kvality a kvantity preventivních programů na základních školách.

Ikdyž má prevence hluboké kořeny v rodině je důležitá i ochrana školní. Rodinné prostředí, kde děti získávají vzorce chování především u svých rodičů, formou pozorování a imitací, je nejdůležitější. Bohužel, ne každý má doma ten správný vzor. Navíc je diskutabilní, co vlastně správný vzor je. Problém dnešní doby je, že se lidé pořád za něčím honí, pořád někam spěchají aniž by si uvědomili, že jim život proplouvá mezi prsty a tím i výchova jejich dětí.

Rodiče se snaží, ve své podstatě, udělat pro své děti co nejvíce. Je ale otázkou jak to dělají. Někteří, pro to, aby jejich dítě mělo vše na co si vzpomene, jsou od rána do večera v práci. Dítě má sice nový telefon ale kontakt s rodiči je minimální. Dětem se nevěnují a vynahrazují jim čas hmotnými věcmi, v lepším případě volnočasovými kroužky. Kolikrát, ale rodina není schopna pokrýt volný čas svých dětí, v některých případech o trávení volného času svých dětí rodiče nevědí nic. Tím pádem mají prostor pro svévolné jednání. Což je ve starším věku dítěte přímo žádoucí, je jen otázkou zda umí s volným časem naložit, popřípadě mít dobrý příklad pro to, jak volný čas trávit. Tímto se dostáváme k tématu rizikového chování, kdy dítě zkouší různé aktivity.

Motivací pro výběr tohoto tématu, je mi především fakt, že se podle mého názoru chování a skutky mladistvých stále zhoršují a stupňují v extremismy. Proto mě zajímá, jak kvalitní je preventivní péče na školách. Především v nejohroženějším věku, a to v období dospívání. Věřím, že není v silách metodiků prevence, napravovat děti jako osobnosti, které mají základy chování a prožívání z domova.

Hlavním cílem mé práce, je zachytit a zmapovat zkušenosti z realizování prevencí rizikového chování na základních školách z pohledu školních metodiků prevence.

Dílčí cíle předvýzkumu (kvantitativní metoda)

- Zjistit, jaké rizikové chování se nejvíce na základních školách z pohledu metodiků nejčastěji vyskytuje.

Dílčí cíle hlavního výzkumu (kvalitativní metoda)

- Prozkoumat jaké aktivity poskytuje škole v tématu primární prevence.
- Analyzovat, zda má vliv na výskyt rizikového chování rodina či vrstevníci.
- Zmapovat, dle zkušeností metodiků prevence, v jakém věku se rizikové chování nejvíce vyskytuje.
- Odhalit, co považují odborníci, podle svého názoru, za hlavní příčiny vzniku rizikového chování u dětí.
- Prozkoumat sekundární prevenci na školách

Diplomová práce se dělí na část teoretickou a praktickou. V teoretické části se budu věnovat třem hlavním tématům, jsou to: Ontogenetický vývoj dítěte staršího školního věku, Problémové a rizikové chování a Prevence rizikového chování. Každá kapitola má různý počet podkapitol, které obsahují detailnější informace.

V praktické části jsem udělala předvýzkum, formou kvantitativního výzkumu, abych zjistila, jakým typům problémového a rizikového chování bych se měla nejvíce věnovat ve výzkumu hlavním. Díky informacím z předvýzkumu jsem si ujasnila okruhy, kterými bych se měla nejvíce zabývat. Hlavní výzkum se zabývá vybranými typy rizikového chování čímž je agrese, šikana a kyberšikana. V rozhovorech se snažím zjistit, četnost a způsoby primární prevence na školách. V jakém věkovém rozmezí se vyskytují jmenovaná riziková chování a způsoby jejich sekundární prevence

Na primární prevenci má podíl snaha státu ve formě vyhlášek a doporučení pro vzdělávací zařízení. Poté záleží přímo na určité instituci, jaký k těmto věcem zaujímá postoj.

TEORETICKÉ POZNATKY

1. Ontogenetický vývoj dítěte staršího školního věku

Pro ucelenou představu tématu diplomové práce, Realizace prevence rizikového chování ve školním prostředí z pohledu školních metodiků prevence, jsem v podkapitole 1.1 vyjmenovala, podle mého názoru, nejdůležitější pojmy, které k tématu patří. Následně je adolescence rozdělena dle věku do tří fází. První kapitola obsahuje i témata psychického, fyzického a emocionálního vývoje. Jmenuji zde vztahy s rodinou a vrstevníky a jejich vliv na dospívajícího jedince.

1.1. Charakteristika základních pojmů

1. adolescence - „*věkové údobí od skončení puberty do úplné fyzické a psychické zralosti*“ Tak zvané období dospívání. (Kraus, 2011, s. 23)
2. chování – jedná se o „*lidskou tělesnou aktivitu, kterou lze pozorovat, zaznamenávat nebo měřit. V tomto pojetí patří k chování nejen mimika a gestikulace, ale také vnitřní fyziologické změny, jakými jsou zvýšení krevního tlaku či tepové frekvence*“ (Plháková, 2010, s. 43)
3. metodika – „*pracovní postup*“, v mé práci se jedná především o postup řešení při výskytu rizikového chování.
4. metodik – jedná se o člověka který uplatňuje metodické postupy, je odborník v metodice.
5. prevence – „*předcházení, ochrana*“, jedná se o opatření před škodlivými vlivy, chováním apod.
6. rizikové chování – jedná se o chování, kterýmž ohrožujeme sebe nebo někoho jiného, „*riziko – nebezpečí, možnost škody, ztráty, nezdaru*“. (Kraus, 2011, s. 517, 651, 701)
7. žák – žákem je označeno dítě, které navštěvuje základní školu. Na pojem je ale pohlíženo i z jiné strany a to tak, že žákem je označen každý v roli vyučovaného, bez ohledu na věk. (Průcha, Waltrová, Mareš, 1995, s. 287)

1.2. Adolescence a časové rozdělení

Z psychologického hlediska se jedná o období přípravy na dospělé role. V tomto časovém rozpětí probíhají změny biologické, sociální a psychické. (Macek, 2003, s. 35)
Je vhodné adolescenci časově rozdělit do tří fází.

- časná adolescence – 10-13 let, v prvních záchvěvech se projevuje zájmem o vrstevníky opačného pohlaví
- střední adolescence – 14-16 let, hlavním determinantem je odlišnost od ostatních, změna oblíkání, změna hudby, hledáním své identity nalézají svůj specifický styl života
- pozdní adolescence – 17-20 let, zde již mluvíme o zodpovědnosti, hledání pracovního uplatnění, o cílech a hodnotách jedince, a také o navazování partnerských vztahů

Teorií o tom, jak podle věku rozdělit kategorie, je mnoho. To je ovlivněno především dobou, ve které byli psány knihy obsahující tyto definice. Některé uvádějí název pubescence, v českém jazyce dospívání neboli puberta, kterou ohraničují věkovým limitem 11-15 let. Věk 15-20 let je nazváno obdobím adolescence. Dalo by se říci, že se jedná o období mezi dětstvím a dospělostí. „Z ontogenetického hlediska je jejím základním atributem dokončení pohlavního dozrávání, fyzický a duševní rozvoj (růst) a sociální učení v nejširším slova smyslu.“ (Macek, 2003, s. 9 – 10, 36)

1.3. Psychické a fyzické změny v období dospívání

Období dospívání je podle mého názoru pro mladé lidi největší zkouškou. Nazvala bych to obdobím sžití mladého jedince samo se sebou. Dospívající mají pocit, že v tomto období mnohdy nenajdou pochopení, které by ocenili. Může se však jednat pouze o pocit nepochopení. To a mnoho dalších věcí jsou složitostmi, tak zvaného období adolescence. Děti jsou v této části života přecitlivělé. Hledají sami sebe, což někteří z nás hledají do dnes, ať už jsme mladí či starší. Jenže když se jedná o mladší jedince, tedy v adolescenčním věku, nejsou znalý, nemají mnoho zkušeností na to, aby posoudili, co je dobré a co zlé. Natož, aby situacím které prožívají dali hranice. Podle mého názoru je dnes již hodně diskutabilní co je vlastně společenská normalita.

Začínají řešit otázku zálib, co budou dělat po dostudování základní školy. Tím se objevuje i strach ze zodpovědnosti, případného neúspěchu u přijímacích zkoušek na další vzdělávání. Je s tím spojena odpovědnost rozhodování, přijímání úspěchů či chybných kroků. Uvědomují si, že jejich budoucnost stojí na jejich vlastním rozhodnutí, za které jsou sami odpovědní. Proto se objevuje strach z budoucnosti ne – li dospělosti. Dostávají se do situací, které jsou nuceni řešit sami, začínají si uvědomovat důležitost svých rozhodnutí, kde za své činy nesou plnou zodpovědnost. Nebo by tomu tak již mělo být.

Velkou roli zde hraje postoj rodiny k dospívání dítěte. Zda jsou schopni pochopit, že se jedná o vývoj, který je nutno prožít. Je skvělé, když jsou rodiče oporou a snaží se svému dítěti porozumět. Mám pocit, že rodiče v nekomfortních chvílích se svými dětmi zapomínají, že oni samotní tímto obdobím museli projít. Každý však prožívá pubescenci a s ní spojené prožívání jinak. Opakem pozitivního postoje rodiny ale v mnoha případech bývá ignorace důležitosti období adolescence ze strany rodičů, především hodnoty jejich role v tomto období. Je to šok pro obě strany, protože se ze stvoření s kterým si rozuměli, stává někdo, kdo přecitlivě reaguje na jejich slova, činy i skutky. V mnohých případech se jedná i o situace, kdy byl rodič zvyklý na to, že dítě poslouchalo, dělalo přesně to jak dospělý chtěl. Jenže teď se dostává do fáze, kdy se projevují názory pubescenta a on je schopný je ventilovat. Prakticky i tím hledá své hranice v rodině, co jeho slovo znamená a jaký postoj k tomuto zaujme rodina.

Je nutné zmínit, jak důležitá je lidská citová vazba, „z hlediska čtyř pojmů: *potřebujeme být viděni, připadat si v bezpečí a uspokojeni, abychom cítili jistotu.*“ Jde především o vnímání niterního fungování mladého člověka. A to, aby byl utěšen a podpořen v situaci, kdy je to nejvíce nutné a potřebné. Dospívající kolem sebe potřebuje někoho, kdo mu porozumí. Pokud mu neporozumí, tak bere jeho situaci alespoň takovou jaká je a nabídne mu otevřenou náruč podpory. Ať už se jedná o rodinu, blízké či přátele a kamarády. (Siegel, 2016, s. 129)

Chování adolescentů je předurčeno i skladbou jejich osobnosti. Mám tím na mysli: „*vlastnosti osobnosti, rysy osobnosti, stavy osobnosti, zkušenostní obsahy, procesy a činnosti. Dále konstitučními vlastnostmi, temperamentem, schopnostmi a charakterem.*“ (Helus, 2003, s. 31 – 41) Jsou věci se kterými se člověk narodil a je těžké s nimi pracovat, jako je například temperament. „*Temperamentové vlastnosti jsou rozhodujícím způsobem určeny vrozeným biologickým základem.*“ Tyto vlastnosti nejdou změnit ale dají se projevy zjemňovat. Každý typ má své výhody i nevýhody. Ve všech případech

záleží především na okolí, jak jedince přijmou. Naopak charakter je spíše vizitka osobnosti a jeho názorů a přesvědčení, které v první řadě pochází z rodinného prostředí. „*Proces vývoje charakterové vlastnosti probíhá z pravidla v etapách tzn. Vyrůstání a přetváření morálního požadavku v niterné založení jedince.*“ Tyto vývojové změny probíhají ve čtyřech stádiích. (Helus, 2003, s. 34 – 42)

I samotným dospívajícím není mnohokrát příjemné, jak se sami chovají, hlavně z důvodu toho, že situaci a vystupování nejsou schopni vysvětlit. „*Jejich citové prožitky mohou být dost intenzivní, bývají spíše krátkodobé a navíc proměnlivé.*“ (Vágnerová, 2008, s. 340) Mají problém se tak zvaně poprat sami se sebou, natož pak reagovat na poznámky ostatních.

1.4. Vývoj pohlavních žláz v období pubescence a jejich vliv na jedince

Velký podíl na změně v lidském těle, v období adolescence, z pohledu somatologie, mají především pohlavní žlázy. „*V pubertě vyvolávají urychlení růstu, pubertální růstový výšvih.*“ Produkci pohlavních hormonů, u chlapců testosteron, u dívek estrogen a progesteron, začíná tak zvané dospívání. Tím i nástup sexuality. (Kopecký, 2010, s. 274)

Pokud má tohle období brzký nástup je možné, že se s tím jedinec hůře srovnává. Jelikož je dospívání dřívější u dívek než u chlapců, vyskytuje se „*tzv. popírání reality*“. Kdy se dívky snaží svůj vývin skrýt. Například rostoucí ňadra pod volný svetr. Je zřejmě otázkou osobnosti, jak se k těmto změnám jedinec staví. Začíná se vyskytovat strach ze strany rodičů z brzké sexuální aktivity. (Vágnerová, 2008, s. 326)

Hormony jsou, podle mého názoru, ten hlavní důvod všech změn, kterými jedinec prochází. Ono se řekne, hormony. Ale kolikrát bychom nevěřili, co s námi dokáží udělat a na kolik nás ovlivnit. Dítě se dostává do situací, které nezná nebo neví jak je řešit. Je ovlivněno strachem, neporozumění samo sobě. Zažívá velké změny se svým tělem. To ale může být i pozitivní stránka. Chlapci nabírají svalovou hmotu, děvčatům se tvaruje postava. Je to období povrchnosti, kde mladým lidem záleží na vzhledu a na srovnávání s ostatními vrstevníky.

Bohužel, už v této době, troufnu si říci především v této době, jsou viditelné příznaky rizikového chování. Je to faktem, že se děti druhým posmívají a zesměšňují například ty, kteří v pubertě trpí akné. Děvčata mohou brát svůj vývin z negativní stránky, nemají mnohdy dobrý pocit ze své postavy. Srovnávají se, jak vypadají, co nosí, kdo je jak štíhlý, jak se kdo líčí a podobně. Bohužel emočně nevyvážený jedinec, se tímto může dostat například k problémům příjmu potravy (anorexie, bulimie). Tohle téma je i předmětem sociálních sítí, kdy se dívky srovnávají s ideální představou své postavy. Na základě představy na internetových sítích zesměšňují ostatní, kteří se vyjímají z davu. Zde je možná tvorba jádra pro kyberšikanu, kdy na sociálních sítích probíhají posměšky, nevhodné komentáře k fotkám. Dále si jedinci neuvědomují rychlost šíření těchto zveřejněných věcí. Málokdy přemýšlí nad důsledky.

1.5. Emocionalita a senzibilita jedince v období adolescence

Emocionalita je v období adolescence velmi nevyvážená a senzibilní. Jedná se o vývoj v dlouhém období, které není stabilní. Je naopak, stále se měnící. Děti bývají výbušné, protože své emoce nejsou schopny ovládat. Mnohdy si své reakce neuvědomují, situace se horší pokud na jejich chování upozornuje okolí. To se dospívajícím nelíbí. Nabývají pocitu, že zůstávají nepochopeni. Známkou nevyváženosti emotivních prožitků může být i naprostý výbuch emocí přecházející do pláče. Sami nevědí, jak tyto stavy řešit. Proto by měli být největšími pomocníky, nejen v tomto období, rodiče. Kteří by měli tyto změny přijmout a snažit se dítěti porozumět. Je to složité období pro obě strany, záleží především na vztazích, které mezi sebou rodiče a děti vypěstovali. Podle mého názoru je to čas, kdy adolescence rodičům s dětmi vztah prohloubí anebo se sami sobě pomalu vzdalují.

Nápomoc ze strany rodičů, nabývá schopností, nebo alespoň snahou, svým dětem vyjadřovat pozitivní emoce, zájem, empatii, a porozumění. Napomáhají tím dítěti k dobrému sebehodnocení. Dospívající má pocit stability a opory. V dalším vývoji adolescence už nastupuje spíše vliv vrstevníků a kamarádů. Rodiče jsou pomalu odsunuti bokem, to ale neznamená, že není důležitá atmosféra, která v rodině panuje. (Macek, Lacinová, 2012, s.26, 27)

Vše také plyne z pochopení vztahů z dětství, jak s rodiči tak s blízkou rodinou či kamarády. Pochopením a ujasněním si, zda je s takovým přístupem chování a prožívání

ve kterém žije celé dětství ztotožněn, si vytváří představy o dalším prožívání vztahů například s přáteli nebo již s partnerem či partnerkou. (Siegel, 2016, s.141)

Adolescence je takovým transformačním obdobím. Čas, kdy se nejvíce projevují poruchy nálad. Ukazuje se i dosavadní výchova a vztahy v rodině. Adolescent se snaží pochopit věci, které ho do chvíle dospívání nijak zvlášť nezajímaly. Tím, že se jedinec dostává například do stresových situací, které doposud nezažil, se opět mohou projevat poruchy nálad či psychické poruchy a to i narušení chování například panikou, sebevražednými sklony a obavami z neúspěchu. Je nutné v těchto případech vyhledat profesionální pomoc. Jenže málokdy jsou vrstevníci natolik empatictí, aby osobě s problémy mohli pomoci, nebo je upozornit na to, aby situaci řešili. (Siegel, 2016, s. 91, 92)

Časná adolescence je definována jako období emoční lability, negativních nálad, životních zvrátů. Je s tímto vypětím spojená i zvýšená únavnost, spavost. *„Střední adolescence a pozdní adolescence jsou charakteristické jak odezníváním náladovosti a vysoké lability, tak přibýváním a diferenciací silných prožitků.“* (Macek, 2003, s. 48)

V rodinném životě může období dospívání vyvolat narušení domácnosti. V extrémních případech se jedná i o „zatmění mysli“ či „zkratové chování“. Jedinci jsou náchylní na věci, které jsou řešitelné a nijak zvlášť vážné. Jenže pro ně, je to v tu chvíli jediný způsob řešení prožívaných situací. Do této situace se může dostat opravdu každý. (Siegel, 2016, s.94)

1.6. Rodina a její vliv na dítě

„Rodina odedávna a především existuje proto, aby lidé mohli náležitě pečovat o své děti. Rodina je prvním a dosti závazným modelem společnosti, s jakým se dítě setkává. Rodina dítě orientuje na určité hodnoty, vystavuje ho určitým konfliktům, poskytuje mu určitý typ podpory“ (Matoušek, 2003, s. 9)

Jedná se o velmi důležité období z pohledu budoucího života jedince. Utváří si v toto období osobnost, začíná mít své názory a své postoje, představy o životě a následně i o ideálním partnerovi. Pomalu se učí jak pracovat se zodpovědností, jak za své činy tak i své chování.

I to, je podle mého názoru, velmi o rodičovské výchově. Někteří rodiče ze strachu dětem nedávají prostor pro zkoumání okolních věcí, stále za ně vyřizují a přebírají

odpovědnost ve věcech, na kterých by dítě mělo pracovat samo. Věřím, že to dospělí rodič myslí v tom nejlepším, jenže dítěti neúmyslně škodí. Dítě se do života potřebuje osamostatnit.

Na druhé straně jsou i tací, kteří o své dítě naopak neprojevují vůbec žádný zájem. V tomto případě je riskantní, že dítě se sduří se „špatnou partou“ a zkoumá různé věci, jako například kouření, drogy a podobné činnosti podporující rizikové chování. Nejvíce děsivé na tomto stavu je, že v mnoha případech se rodiče o situacích dozvídají až v čase, kdy projevujícím se chování dítě překročí hranice. Pak je mnohem těžší s rizikovým chováním pracovat.

Nejlepší je, dle mého názoru, „střední cesta“. Vědět co dítě dělá, jestli říká pravdu je jen o důvěře mezi nimi, ale dát jim také prostor pro to, aby poznávaly život. Být dětem nápomocni jako rodiče i jako přátelé. Není to lehké ani pro jednu stranu. Ale to ve vztahu rodič – dítě není většina krizových situací.

Ve vztahu s rodiči jde dospívajícím především o snahu zrovnoprávnit postoje a role v rodině. Přeci jen, už dospívající vyjadřuje názory a postoje na různé situace. (Macek, Lacinová, 2012, s. 43)

Rodiče by měli být schopni své dítě vyslechnout, nechat jej říci svůj názor, i když s ním nemusí z pravidla souhlasit, tento přístup prohlubuje vývin sebevědomí a především sebeúcty. Díky prostoru na svůj názor přispívají k jeho sebezprosování a sebezpotvrzování, což je v životě velmi důležité. Ve zdravé formě. Pokud stav přechází do chování nadřazenosti a pohrdání ostatními, je to špatně. To je už v rukou jedince. (Macek, Lacinová, 2012, s. 26)

Svůj projev zájmu ze strany rodičů tkví i v tom, že se dítě s nimi může bavit o svých negativních emocích. Tím mají prostor na pomoc situace řešit. Pokud jsou schopni rodiče tyto stavy vysvětlit a pomoci dítěti s řešením, předcházejí tím rizikovému chování. Adolescenti kteří se o těchto věcech nemají s kým bavit se vyhýbají řešení daného problému, „často ustupují ze situace a používají nátlakové taktiky, které snižují autonomii“ (Macek, Lacinová, 2012, s. 34)

Občasný problém je také v tom, že rodiče reagují na změnu nálad tak zvanou „vyhýbavou citovou vazbou“, nevnímají jak důležité období adolescence opravdu je. Rodičům chybí v tomto případě empatie, nad dětmi mávají rukou a mají nejapné poznámky. (Siegel, 2016, s. 157)

Velmi důležitým faktorem je rodičovský vzor. Jak jsem psala již výše. Děti se učí od narození. V prvních okamžicích jde o sledování chůze, učení slov a vět, chování a

reagování v různých životních situacích. Nejdůležitější je, jít dětem příkladem i v aktivitách volného času jako nespécifickou primární prevencí. Rodiče, kteří jezdí na kole, jezdí do lesa na túry nebo mají plno zálib ohledně sportu, vzdělávání, kreativity a dalších aktivit, do kterých je i dítě aktivně zapojeno. Má vytvořen zdravý vzor a s tím i představu o náplni svého volného času. Můžeme to brát i jako prevenci nudy a toho, aby adolescent nenaplňoval svůj volný čas nežádoucími aktivitami.

Pokud rodiče žádné koníčky nemají, jejich volný čas vyplňuje sledování televize, hraní počítačových her a podobné aktivity. V tomto případě dítěti nepřijde špatné takto volný čas trávit. Záleží potom na přátelích, které si kolem sebe vytvoří. Děti, které mají doma jiné vzory, je mohou naučit nové věci, dávat podněty ke společnému trávení volného času jinak než je jedinec zvyklý. Nebo, bude mít kolem sebe stejnou partu lidí, jako je sám jedinec. Dále vnímají děti v rodinném prostředí i alkoholismus. Je pravděpodobné, že pokud doma rodiče pijí, jsou mladému jedinci vzorem i v této tématice. Otázkou jaký vliv to na dítě má v budoucnu.

V rodinném prostředí se utváří i stránka duševní, kde se zapisuje jak výchova tak již zmíněné citové vazby a vztahy v rodině. Děti vnímají čas, který se jim rodiče snaží věnovat anebo naopak s dětmi čas tráví málo. Jde o to, že každý z nás byl nějak vychováván, jak na to pohlíží sám dospívající a na tom zda je s takovým přístupem ztotožněn. Rodič má také druhy chování a vztahy z výchovy od svých rodičů. Záleží, zda v tom chce pokračovat nebo hledat jinou cestu jak komunikovat s přáteli, rodinou či do budoucna se svým dítětem. Protože komunikace, je vše, o čem vztahy všeobecně jsou. Když probíhá kvalitní komunikace, je i kvalitní vztah ať už se jedná o vztahy s partnerem nebo s rodiči a dítětem. (Macek, Lacinová, 2012, s. 37)

Je nutné podotknout, že ne vždy se puberta či adolescence setkává s již jmenovanými negativními jevy. Každé dítě je jiné, každé dospívání, prožívání je také jiné.

1.7. Vrstevníci a jejich vliv na adolescenty

Vztahy s vrstevníky jsou po rodinných vztazích dalším důležitým tématem. Mezi vrstevnickými vztahy jde především o vlastní sebehodnocení, získání sebejistoty, sociální prestiže a hodnoty pro druhé. (Macek, 2003, s. 43) Rodiče tyto vztahy v mnoha případech

berou spíše negativně než pozitivně. Děti v dospívání velmi spojuje tak zvané „*období vzdoru*“, bývají si velkou oporou. Ve většině případech, pubescentům nic jiného nezbyvá, pokud se setkávají ve svém prostředí s nepochopení situace. Dospělé učitele, vychovatele a rodiče mnohdy dospívající zkouší co jsou schopni snést a tolerovat. (Jedlička, 2015, s. 40) Tím jsme se dostali opět k tématu hledání hranic.

Sociální vliv vrstevníku lze pojmut dvěma způsoby. První je z pohledu adolescenta a to, čím on sám ovlivňuje chování a prožívání lidí kolem sebe. Nebo naopak, ovlivňují samotného adolescenta vztahy s přáteli a kamarády. (Macek, Lacinová, 2012, s.46) To znamená například, jak se k sobě děti chovají ve škole. Již ve vzdělávacích institucích se můžeme setkat s tak zvanými třídními šašky, popřípadě s neoblíbenými spolužáky. Nejedná se ovšem jen o institucionální zařízení, objevuje se tento jev i v normálním životě. Podle Jedličky a kol. (2015, s. 41) je velmi důležitá tak zvaná subkultura mládeže. Kde je socializace s vrstevníky *„považována za postupné zrání a vývoj dítěte od závislosti na rodině až po vytvoření samostatné, relativně nezávislé osoby, která je nejen schopna nezávislé existence, ale je schopná se sama živit, založit vlastní rodinu a regulovat vztahy k druhým lidem a ke společnosti.“*

Vztahy s rodiči, sousedy, přáteli a kamarády nás provázejí celý život. Postupem času se učíme vzorce chování a reakcí , které máme již získané z rodinné výchovy. Právě na vztazích přátel, povětšinou vrstevníků, se učíme komunikovat, zjišťujeme co je v pořádku nebo naopak není. Každý člověk má ale jinou představu chování a reakcí a také jinak stanovené hranice. Tím se učíme celý život.

Četností ovlivňování vrstevníky je podle mého názoru na každém z nás. Přátelé nás mohou ovlivňovat pozitivně či negativně, to ale i celá řada lidí, se kterými jsme v kontaktu či nějakém vztahu. My jsme ti, kteří si lidi kolem sebe vybírají. Jsou přátelé, kteří nám ukazují lepší cestu životem, jsou zde v okamžiku, kdy je nejvíce potřebujeme a jsou schopni, ať už jen slovem nebo činem, nám pomoci. Vždy je lepší mít na situaci dva pohledy. Protože realitu a věci, které se kolem nás dějí, vidí, chápe a prožívá každý jinak.

V adolescenci vznikají vztahy, které jsou velice hluboké, ať už mluvím o prvních láskách, nebo prvních opravdu nejlepších přátelích. V čase dospívání si velmi rozumí děti procházející stejným obdobím. Porovnávají situace, často se spíše podporují v prožívání a chování k okolí. Teď nastává okamžik, kdy zjistíme jaké si dítě vybralo přátelé. Většinou se spolu stýkají podobně smýšlející. Zpravidla se spolu stýkají děti ze stejné třídy či stejného kroužku a okolí. Většinou jsou seskupeni podle zálib trávení volného času.

Ze své zkušenosti ale vím, že děti rády objevují. Není na tom nic zlého pokud se s jakýmkoliv experimentem, ať už mluvíme o alkoholu, cigaretách a podobně, nedostanou za hranici. Mám tím na mysli, aby nebrali například pití alkoholu jako rutinu nebo jim to dokonce přišlo normální. Je všeobecně známé, že se děti potulují po obchodních centrech, parcích a podobných místech.

2. Problémové a rizikové chování

Velmi častý jev v dospívání je problémové a rizikové chování. Dříve bylo období adolescence definováno jako období konfliktu, zvratu, krize.

2.1. Definice rizikového a problémového chování

Dnes takto sice období adolescence popisováno není, ale „*jedná se o velmi citlivé období pro rozvoj rizikového a problémového chování.*“ Problémy chování se rozdělují do dvou druhů. Jeden pohled je ze strany adolescence a poškozování jeho vlastního zdraví, jak duševního, tak fyzického. Z druhé strany se jedná o jakékoliv ohrožení společnosti. (Macek, 2003, s.77)

Macek (2003, s. 109) považuje za hlavní příčinu zvýšeného projevu rizikového a problémového chování, „*nižší státní a institucionální kontrolu*“. Především ve srovnání s komunistickým režimem. V čem s p.Mackem naprosto souhlasím je i fakt, že dříve rizikové a problémové chování existovalo, jen se o něm tak nemluvalo jako v dnešní době. Vše, co bylo mimo normalitu se lidé snažili spíše skrýt a řešit v rodinném kruhu. Otázkou zůstává zda to bylo prospěšné pro budoucnost jedince či nikoliv.

2.2. Typy rizikového chování, definice vybraných

V této kapitole vyjmenuji typy rizikového chování a následně se budu věnovat jejich základním definicím.

Typy rizikového chování (Sobotková, 2014, s. 40 – 41)

- Záškoláctví.
- Lhaní.
- Extremismus.
- Obecně kriminální jednání.
- Vandalismus
- Rizikové sexuální jednání.

- Rizikové chování v dopravě.
- Extrémně rizikové sporty, hazardní aktivity
- Užívání anabolit a steroidů.
- Nezdravé stravovací návyky.
- Xenofobie, rasismus, intolerance, antisemitismus
- Rizikové chování na internetu.
- Závislostní chování.
- Agresivita, agresivní chování.
- Šikana, kyberšikana

Záškoláctví – se začíná vyskytovat již na začátku druhého stupně, v horších případech i v nižších ročnících. Důvodem záškoláctví většinou bývají nesplněné úkoly, test v předmětu, strach ze zkoušení. Nuda – což znamená, že dítě si neuvědomuje důležitost školní docházky a čas tráví dle svých chutí. Dále špatný kolektiv, strach z učitelů a podobně.

Lhaní – je u dětí normální jev, jen v případě kdy nejde do extrémních situací a neohrožuje tím pověst či zdraví společnosti.

Extremismus – jedná se o ideologické skupiny ohrožující společnost v mnoha ohledech, především vybočují z ústavních a zákonných norem. (Odbor bezpečnostní politiky, online)

Obecně kriminální jednání – nebezpečné jednání pro společnost, jedinec jedná za účelem poškození majetku, újmy na zdraví a újmy na psychice.

Vandalismus – člověk úmyslně poškozují a ničí veřejný či soukromý majetek.

Rizikové sexuální jednání – nechráněný pohlavní styk, promiskuita, sexuální zneužívání, zneužívání intimních fotografií, rizikové sexuální praktiky.

Rizikové chování v dopravních prostředcích – jedná se o chování, které končí úrazem či smrtí. Myslím tím, nepozornost, chůze na červenou, jízda na kole a nerespektování zásadních pravidel provozu, řízení automobilu pod vlivem omamných látek. (PCPP, online)

Extrémní rizikové sporty, hazardní aktivity – porušení dopravních předpisů, závody v běžném provozu, extrémní sjezdy na kolech, zkratování elektrického vedení,

přeskakování ze střechy na střechu, polykání a plivání ohně, házení kamenů na jedoucí auta, anonymní telefonáty, krádeže pro zábavu, krádeže vík kanálů a mnoho dalších. (PCPP, online)

Užívání anabolik a steroidů – málokdy jedinec zjišťuje a ví, jak moc může poškodit těmito doplňky své zdraví a tělo.

Nezdravé stravovací návyky – přejídání, které vede k obezitě nebo naopak k bulimii. Omezený příjem potravy, v nejhorších případech, žádný příjem potravy tím směřuje k anorexii, v extrémních případech se jedná o smrt.

Xenofobie, rasismus, intolerance, antisemitismus - Xenofobie - strach ze všeho neznámého, rasismus – přesvědčení o nadřazení „bílé rasy“, nesnášenlivost všech lidí s jinou barvou pleti, intolerance – jedinec je přesvědčen o tom, že jeho chování, přístup k životu a jednání je bezchybné, nemá schopnost tolerance ani respekt k jinému smýšlení, antisemitismus – nenávisť ke specifickým rasám (například židům)

Rizikové chování na internetu – jedinec na počítači tráví většinu svého volného času, navštěvuje nevhodné stránky s nevhodným obsahem, může být osloveno cizí osobou (Vaničková, 2012, online)

Závislostní chování – důsledek v závislosti na drogách a omamných látkách, změna chování, vzniká při chronickém a opakovaném užívání drog. (PCPP, online)

2.3. Agrese, šikana a kyberšikana jako pojem rizikového chování

Díky předvýzkumu, se školními metodiky prevence, jsem objevila tři hlavní a nejvyskytovanější typy rizikového chování, které budu dále specifikovat.

2.3.1. AGRESIVITA A AGRESIVNÍ CHOVÁNÍ

- AGRESIVITA - „útočnost, postoj nebo vnitřní pohotovost k agresi. V širším slova smyslu se takto označuje schopnost organismu mobilizovat sílu k zápasu o dosažení nějakého cíle a schopnost vzdorovat těžkostem.“

- **AGRESE** - „výpad, útok – jednání, jímž se projevuje násilí vůči některému objektu, nebo nepřátelství a útočnost s výrazným záměrem ublížit.“ (Martínek, 2009, s.9)

Podle Martíčka (2009, s.10) jsou na vině především genetické faktory, mnozí uvádí až 60% .

Podle mého názoru, se jedná, jak o genetické faktory, tak i o prostředí ve kterém je jedinec vychováván. S jakou skupinou lidí se od ranného věku stýká. Ať už se jedná o rodinu, vrstevníky, spolužáky nebo blízké přátele.

Jedinci s neovladatelným agresivním chováním mají velké problémy ve společnosti. Nejsou schopni řešit těžké životní situace jinak než agresí. Mnohdy jde o věci, které se jim „jen“ nelíbí, neumí svůj stav zvládnout jinak, než pohlcení vztekem a emocemi, který přechází do nevhodného chování. Nabízí se mi i možnost, že je dítě zvyklé si od útlého věku, věci agresí vydobýt a tím dosáhnout svého. Je také možné, že takto dítě jedná ze strachu. Necítí kolem sebe žádnou jistotu ani podporu. Nemá se například na koho obrátit se svými problémy, a tak se nepříjemné situace stírají až jednoho dne vyjdou na povrch.

- **SMĚRY AGRESE**

Vybití na neživém předmětu – takový projev agrese se vyskytuje již v mateřských školách a to v podobě poničených hraček. Ve školním věku se projevuje agrese například praštěním sešitu či učebnice (neživý předmět). Shozením pouzdra a podobně.

Vybití na zvířeti – zvíře je bráno jedincem jako slabší, tím vybíjí svou agresi například na křečkovi, králíkově nebo při procházce se psem. V nejhorších případech se jedná o usmrcení zvířete. Je nutné tuto objevenou agresi řešit, aby v budoucnu nedocházelo k mnohem horším činům.

Autoagrese – člověk poškozuje především sám sebe, vytrháváním vlasů, pícháním se ostrými předměty. V nejextrémnějších případech dochází k sebevraždě. (Martínek, 2009, s.21 – 24)

- **DĚLENÍ AGRESÍ**

Fyzická aktivní přímá agrese – využití fyzické síly k docílení svých podnětů. Mluvím o ponižování, bití a podobně. Velmi známá jako šikana, které se budu podrobněji věnovat v kapitole 2.3.2 Šikana, viz. níže.

Fyzická aktivní nepřímá agrese – agresor se přímo nepodílí na úkonu, domluví se s někým jiným a akt jen sleduje.

Fyzická pasivní přímá agrese – bránění jedinci k dosažení cíle prostřednictvím poničení věcí, které k úkonu potřebuje.

Fyzická pasivní nepřímá agrese – odmítnutí splnění určité věci a tím omezuje jedince.

Verbální aktivní přímá agrese – vulgární nadávky a slovní ponižování

Verbální aktivní nepřímá agrese – jedná se o stádium, kdy jedinec pomocí pomluv škodí druhému.

Verbální pasivní přímá agrese – ignorace druhého, ignorace pozdravu a celkově celé jeho osoby.

Verbální pasivní nepřímá agrese – nečině přihlížející, nezastane se jedince v nouzi (Martínek, 2009, s. 29 – 31)

- **PŘÍČINY VÝSKYTU AGRESE**

Příčiny agrese mají kořeny v mnoha směrech. Jedinec je například zvyklý již od mládí vydobýt si věci křikem nebo vztekem. Pokud zjistil, že v těchto situacích rodiče nebo přátelé ustupují, ví, že když se příště bude chovat stejně, dosáhne svého.

Dále, jak jsem již několikrát zmínila, jsou základy agrese již v rodině. Jde o chování rodičů ve stresových chvílích a v konfliktních situacích. Pokud tyto chvíle řeší agresivním chováním, jdou dítěti vzorem, proto pak nemá pocit, že by se jednalo o něco špatného. Rodiče mají vliv na děti i v tom ohledu, že reagují a řeší situace s dítětem podle nálady, jakou zrovna mají. To znamená, že dítě nikdy nemůže předpokládat s jakou náladou se rodič vrátí domů. Rodí se v dítěti prožívání nejistoty, což v něm vyvolává strach a obranné agresivní chování, které se ale vyskytuje pokaždé co do takového stavu jedinec přijde.

Dalším faktorem jsou vrstevnické skupiny, ve skupině je jedinec anonymní, má zde možnost projevit se jinak než obvykle. Působí ve skupině sebevědoměji, čeká její podporu ne – li obdiv.

V poslední řadě se jedná o násilí, které děti sledují v médiích. Jedná se o filmy plné násilí a podobných akcí. Pokud dítěti není vysvětlena pointa, může nabýt pocitu, že je tohle chování normální. Nejedná se jen o filmy, ale i o pořady, sporty a podobné

programy, které mají za hlavní myšlenku projevovanou agresi. (Martínek, 2009, s.67 – 80)

2.3.2. ŠIKANA

Šikana je velice úzce spjata s agresí, které jsem se věnovala výše. Jedná se o záměrné a vědomé poškozování druhé osoby. Ať už ze strany psychické tak i fyzické.

Existují výzkumy na téma šikana, ale ve většině případech je hlavní problém v její definice. Někdo pokládá za šikanu jen fyzické násilí či agresivní chování, někdo si pod tímto názvem představí psychický nátlak nebo sociální a všestranné ponižování či vysmívání. (Janošová, 2016, s 37)

Šikana se vyskytuje jak ve školním zařízení, tak i v rodinách, na pracovištích a v armádě. Ve své práci se budu věnovat především šikaně školní.

Školní šikana se vyskytuje velmi často, aniž by o tom učitelé věděli. I když jsou sami přesvědčeni o tom, že v této problematice mají přehled. Není tomu tak. Což dokazuje výzkum kanadských vědců Craiga a Peplera z roku 2000. I když je jejich výzkum skoro dvacet let starý, troufám si říci, že v dnešní době tomu lépe nebude. (Matthews, 2015, s.20)

Velmi důležité je školní nebo spíše třídní klima. A to, jaké vztahy mezi sebou žáci mají. Zda se sebe jsou schopni zastat nebo naopak podpořit šikanujícího. V každém případě se navzájem ovlivňují, protože spolu tráví mnoho času.

Stádia šikany se dělí do pěti fází:

- **Ostrakismus** – jedná se o stádium, kde nedochází k fyzickému násilí, ale tvoří se jádro pro šikanu vyřazující jedince z kolektivu. Mám tím na mysli nadávky, posměch, ponižování, ignorování, provokace, vtipy na adresu šikanovaného. Agresor se snaží o to, aby byl jedinec naprosto vytěsněn z kolektivu. Ten se z počátku brání tím samým přístupem, to znamená přes nadávky a posmívání k agresi. Postupem času, ale jeho obrana slábne a dítě se smiřuje s tím, že o něj nikdo nestojí. V tomto stádiu se rozděluje kolektiv na tři části. Na jedince podporující agresora. Neutrální jádro, které nečině přihlíží a nakonec žáci stojící za šikanovaným, to ale může mít důsledek takový, že se on sám stane šikanovaný.

U silnějších jedinců věřím, že jsou schopni problematiku řešit za šikanovaného s dospělými. (Martínek, 2009, s.117-118)

- **Fyzická agrese a psychická manipulace** – tuhle fázi nejvíce podporuje období tlaku, mám tím na mysli období pololetních písemek a stresu žáků ve škole, tím si jedinec svůj stres může vybíjet na oběti. Může se ale jednat i o konkurenční boj, například ve výběrových řízeních sportovních či vědomostních akcí. Nebo kompenzaci sebevědomí. V tomto stádiu začíná vzrůstat násilí psychické a objevovat se násilí fyzické. Jedná se o kopání, bití, brání peněz, brání svačin, ponižování jedince, ničení věcí, jedinec dostává úkoly které musí splnit, ale jsou pro něj velice ponižující a směšné nebo dokonce nezákonné. Šikana se v tomto stádiu dá rozeznat tím, že šikanovaný má větší školní absenci, vyšší nemocnost a náchylnost, bolesti hlavy, bolesti břicha, v nejhorších případech se vyskytuje i sebepoškozování. (Martínek, 2009, s.119-121)
- **Vytvoření jádra** – agresor si je čím dál víc sebejistý, zvyšuje se mu sebevědomí, je si vědom své síly a nadvlády nad skupinou. Stává se závislým na agresivním chování. Silně ovlivňuje kolektiv, přihlížející se dostávají do fáze „ať ho mlátí, hlavně, že to nejsem já.“ Všichni ve třídě to ví, ale nikdo nic neřekne. Ubližování probíhá všemi možnými způsoby. Dělají na jedince záludné nástrahy, úkoly. Plivou mu do jídla, berou výkupné za nezmlácení, fyzické týrání. Jedinec již nikomu nevěří. Je vystaven nekonečnému stresu. V této fázi je však reakce odlišná. Dítě naopak do školy chodí a vyhledává dospělé, jen aby byli v dohledu, cítí se tak bezpečněji, že na něj před dospělým nikdo nezaútočí. (Martínek, 2009, s.121-124)
- **Vytváření norem** – oběť začíná šikanu brát jako normální věc, dokonce se na ní stává závislá. Má na mysli, že to tak v životě chodí, jedni jsou silní, druhí slabí. V mnoha případech mají nakonec agresory za kamarády nebo je dokonce obdivují. Oběť plní všechny příkazy, dokonce se v mnoha případech sám zesměšňuje aby se agresorovi zavděčil a nevymýšlel mu něco on sám. Oběť se již stává závislou na šikanování, tak jako jeho agresor. Agresor má radost, když oběť trpí a rád sleduje, jak se plněním jeho úkolů ponižuje. Jedinec je škrcen, dušen, popálen, ostříhán, zastrášován zbraněmi, vyhrožováno mu je smrtí a podobné aktivity. U některých šikanovaných jedinců se vyskytují prvky posttraumatické stresové poruchy. Čtvrtá fáze je již v rukou Policie ČR, pokud se na ni přijde. (Martínek, 2009, s. 125,127)

- **Totalita** – tato část šikany se stává již neřešitelná, jedná se fázi, kdy ve třídě vládne agresor a všichni včetně šikanujících za ním stojí. Na chování je závislý jak agresor, tak i oběť, která si nedokáže život bez agresivního chování představit. Jsou i případy, kdy oběti přišly o život. Jsou páleni žhavým kovem, škrceny. Jedná se o velmi agresivní a hrubé jednání, které ubližuje jedinci především jeho zdraví. (Martínek, 2009, s.128)

2.3.3. KYBERŠIKANA

Jedná se o tradiční šikanu, jen z pohledu psychické a emocionální stránky, fyzickým násilím je možno vyhrožovat, jen je prováděna online. Ve většině případů se jedná o agresory, kteří šikanují tradičním způsobem. Jelikož se vyskytuje šikanující v anonymitě, nabírá na síle a sebevědomí. Nemá obavu, že by na jeho činy mohl někdo přijít. Naprosto ignorují společenská pravidla a normy. (Janošová, 2016, s.168-169) Jedná se ale i o jedince, kteří tím, že se s obětí nesejdou „tváří tvář“, provádí právě kyberšikanu, ve které mají pocit bezpečí. Při kyberšikaně se oběť necítí bezpečně nikde, protože mnohdy neví, kdo ho vlastně zprávami atakuje. Šikana může probíhat stále, na jakémkoliv místě, aniž by to někdo tušil. (Rogers, 2014, s.32)

Spojeno s kyberšikanou je například i zneužívání osobních informací, založení falešného profilu, kde jedince zesměšňují. Jedná se i o šíření fotografií za účelem vydírání. (Černá, 2013, s.63)

Agresor si neuvědomuje závažnost této šikany, jelikož mnohdy nevidí co oběti způsobují. Záleží na typu šikanujícího.

Dítě, které prochází kyberšikanou se začíná vyhýbat technologiím jako je mobilní telefon nebo počítač, který do té doby normálně používalo. Jedná se o podobné příznaky jako u šikany. To znamená, můžou se vyskytovat somatické příznaky, záškoláctví a podobné příčiny rizikového chování. Dítě se snaží vyhýbat lidem. Pokud se jedná o podezření kyberšikany je nutné sledovat, zda jedinec není nervózní například při čtení zpráv nebo zda poté nezmění své chování. (Černá, 2013, s.52)

V České republice se pojem kyberšikana objevuje v letech 2009 a 2010. Problémem při prvních výzkumech se stal fakt, že děti v mnoha případech nevěděly, co slovo kyberšikana přesně znamená. Jen 18% procent dětí mělo pojem vysvětleno ve škole a 11% znalo pojem u médií. (Rogers, 2014, s.12)

Velmi mě zaujal příběh z knihy „*Stop šikaně*“ (Matthews, 2005, s. 9 – 13). Jedná se o příběh sice australské rodiny, ale velmi dobře vystihuje situaci, které se může stát pokud není tato forma rizikového chování včas podchycena. Jednalo se o rodiče, kteří měli se svým synem krásný vztah, jak to popisuje v publikaci jeho matka. Znali jeho přátele, i to co rád dělal ve svém volném čase. Byli na syna velmi pyšní. Jejich potomek jménem Allem byl ale obětí kyberšikany, aniž by o tom měli rodiče ponětí. Sedával u počítače častokrát, ale ani ve snu rodiče nenapadlo, že by jejich syn byl v nějakém nebezpečí, když je s nimi doma. Celá situace začala po hádce s kamarádem, která se vystupňovala v kyberšikanu. Matka řekla, že slyšeli několikrát bušit syna do klávesnice, ale nikdy by je nenapadlo, že je v nějakém nebezpečí. Allemovi přišlo snad 300 výhružných zpráv, které již dále nezvládal. Jeho případ skončil smrtí. Jednalo se o první případ v austrálii, kde byl pachatel za svoje činy odsouzen. Je překvapující, že i jedinec milovaný rodiči a přáteli nebyl schopný problém řešit, nebo o něm mluvit.

Matthews (2005, s. 13) ve své publikaci poukazuje i na mýtus v kyberprostoru: „*Existuje mýtus, který říká, že šikanovaní teenageři jsou ztracená existence. Taky se říká, že šikana cílí na samotáře a jedince v depresi. Ale Allem byl spokojený, vyrovnaný milovaný jak jen sedmnáctiletý může být. Pokud Allem, který byl šťastný, vyrovnaný, zábavný a oblíbený, byl zranitelný, potom jakékoli jiné dítě je stejně zranitelné.*“

- DRUHY KYBERŠIKANY

Rogers, 2014, s. 35

Nářez (Flaming) – Internetové diskuse za pomoci elektronických zpráv, které používají agresivní a útočný jazyk.

Obtěžování (Harassment) – Opakované posílání útočných, urážlivých nebo nevyžádaných zpráv.

Pomlouvání (Denigration) – Rozšiřování pomluv, drbů a lží o někom s cílem poškodit jeho pověst nebo bztahy.

Předstírání (Impersonation) – Posílání materiálů a komentáře pod cizím jménem.

Prozrazení (Outing) – Sdělování cizích tajemství a citlivých informací bez souhlasu dotyčných.

Podvod (Trickery) – Přesvědčení oběti k prozrazení tajemství či citlivých informací a následné zveřejnění na internetu.

Vyloučení (Exclusion) – Záměrné vyloučení z online skupiny

Kyberpronásledování (Cyberstalking) – opakované a intenzivní obtěžování a ponižování, které zahrnuje výhrůžky nebo zastrašování.

- **PROSTŘEDKY KYBERŠIKANY**

Jedná se o veškerá zařízení, kde je možný přístup k internetu nebo všeobecně k síti. Jako například textové zprávy, fotografie, videoklipy, mobilní telefon, e-mail, chatování, místnost, forma Skype, Messenger komunikace sociální sítě, internetové stránky a podobně. (Rogers, 2014, s.34)

3. Prevence rizikového chování

Prevence v překladu znamená obrana či ochrana. Rozděluje se na prevenci primární, sekundární a terciární. Jelikož se v mé práci jedná především o primární prevenci, budu se věnovat detailněji právě jí.

3.1. Rozdělení a stručná definice prevencí

PRIMÁRNÍ PREVENCE – „je předcházení vzniku rizikového chování u osob, u kterých se ještě rizikové chování nevyskytlo.“

SEKUNDÁRNÍ PREVENCE - „jedná se o předcházení vzniku, rozvoji a přetrvávání rizikového chování u osob, které jsou rizikovým chováním ohroženi.“

TERCIÁLNÍ PREVENCE - „předcházení zdravotním nebo sociálním potížím v důsledku rizikového chování.“ (Neoralová, 2011, online)

3.2. Školská primární prevence

- Nespecifická primární prevence – jedná se o prevenci, která v podstatě nesouvisí s rizikovým chováním. Tím je například sport, zájmové kroužky a především efektivní trávení volného času. Které děti učí nějaká pravidla, řád a podobně. Jedná se o činnosti nezávislé na existenci rizikového chování, existovali by kdyby se nežádoucí chování nevyskytovalo. (Pavlas Martanová, 2014, online)
- Specifická primární prevence – jedná se o činnosti, které se přímo zaměřují na řešení rizikového chování. Programy primární prevence, které jsou závislé na výskytu rizikového chování, jinak by neexistovali. Ta se dělí na: **Všeobecnou** – je zaměřena na všechny děti jen s ohledem na věk, mnohdy jsou dělány programy všeobecně pro základní či střední školy. To znamená větší věkové rozpětí. **Selektivní** – „zaměřuje se na skupiny osob, u kterých jsou ve zvýšené míře přítomny rizikové faktory pro vznik a vývoj různých forem rizikového chování, tj. jsou více ohrožené (např. zvýšeně vystavené působení rizikových faktorů) než jiné skupiny populace. Rizikové skupiny lze identifikovat na základě biologických, psychologických, sociálních nebo environmentálních rizikových faktorů souvisejících s rizikovým chováním, a dále

podle věku, pohlaví, rodinné historie, místa bydliště nebo úrovně sociálního znevýhodnění. Jedná se např. děti alkoholiků, studenti, kteří nedokončili školu nebo kteří mají zhoršený prospěch. Většinou se zde pracuje s menšími skupinami či jednotlivci.“ **Indikovanou** – „se zaměřuje na jedince či skupinu, kteří jsou vystaveni působení výrazně rizikových faktorů, případně u kterých se již vyskytly projevy rizikového chování. Snahou je podchytit problém co nejdříve, správně posoudit a vyhodnotit potřebnost specifických intervencí a neprodleně tyto intervence zahájit. Jedná se již o práci s dětmi a mládeží, u kterých je zvýšené riziko výskytu či již počínající projevy rizikového chování.. Podstatou indikované prevence je, že jedinec byl do vybrané skupiny indikován – tedy vybrán dle posouzení své individuální situace (diagnostikou, screeningem, dotazníky apod.).“ (Pavlas Martanová, 2014, online)

Nespecifická prevence nežádoucího chování by se měla vyskytovat již v rodinném prostředí. Kde by měli jít rodiče příkladem a vést děti ke správnému chování a životnímu stylu. Sahá také již do předškolního vzdělávání. Mateřská škola by se měla snažit dítěti předat to nejlepší . Dělat dětem průvodce zdravím životním stylem, posílením pozitivního chování a také rozvíjet jejich osobnost, sebedůvěru, samostatnost, dovednosti apod.. Preventivní programy, v mateřských školách, by měly být zahrnuty v rámcovém vzdělávacím programu. Není to však jejich povinnost nýbrž jen doporučení. (MŠMT, online, s. 5, 8)

Nástupem dětí do školy vznikají nové vazby a přátelství. Velmi důležitým faktorem se stává třídní klima. Jednu z příčin vzniku rizikového chování uvádí Školní preventivní program pro mateřské a základní školy a školská zařízení (MŠMT, online, s. 17), například frontální vyučování, v němž spolupracuje málokdo. Žáci, kteří nespolupracují mají větší pravděpodobnost výskytu sociálního selhání, což přechází do sociálně negativního chování. Velkou vinu nese i nuda a stres. *V oblasti znalostní se jako optimální jeví využití podnětů otevřené výuky, která je zároveň využitelná i k aktivnímu sociálnímu učení. Projektová výuka, kdy je vytvářen na úrovni třídy určitý projekt, podle kterého se dále pracuje. Integrované tematické vyučování ve smysluplných celcích za aktivní účasti žáků (výuka v tematických celcích, blocích nebo etapách). Kooperativní vyučování s co největší participací dětí, při využití kritického myšlení, samostatné učební práce žáků a svobodné tvůrčí práce dětí. Dětem umožní přímou zkušenost, komunikaci a*

spolupráci. Uvedené přístupy jsou učení prožitkem, které je důležité v každém věku (a zejména na prvním stupni v základní škole). Tyto formy výuky umožní využívat v plné míře nový školský zákon. (MŠMT, online, s.17, 18)

„Preventivní výchovně vzdělávací působení musí být neoddělitelnou součástí výuky a života základních škol a školských zařízení. Programy musí zasahovat výchovnou i naukovou složkou vzdělání během celého školního roku, směřovat k pozitivnímu ovlivnění klimatu třídy, ke změně motivace žáků a pedagogů a změnám vyučovacích metod.“ (MŠMT, online, s. 17) Nejdůležitější podporou pro prevenci je především komunikace, důležitý faktor ve všech vztazích nejen těch školních. Dále sociální dovednosti, být schopen navázat přátelství. Společenské hodnoty a normy, znát hranice chování. A další důležitý faktor je klima třídy, pokud je třída jako jedna podporující se parta, snižuje se riziko výskytu agrese nebo šikany, která by zůstala zamlčena.

Škola by svou výukou a aktivitou měla děti vést ke kvalitním mezilidským vztahům. Dítě na druhém stupni by mělo být schopno respektovat názory a postoje ostatních, mělo by vědět jak řešit kritické situace, popřípadě znát krizová centra s kterými věc řešit. Mělo by být schopno zhodnotit situaci či vhodné a nevhodné chování. K věcem s kterými nesouhlasí, umět vyjádřit svůj názor. Mělo by mít představu o kvalitním trávení volného času. A především, znát svá práva. (MŠMT, online, s. 21)

Veronika Pavlas Martanová (2014, online) uvádí efektivní metody primární prevence. Mezi které řadí „*včasný začátek*“, proto je důležité aby se na prevenci podíleli již v mateřských školách formou vedení dětí ke správnému a slušnému chování. „*Dlouhodobá a kontinuální práce s dětmi*“, především se jedná o vybudování vztahů a důvěry, probíhá spolupráce pedagogů a rodičů. „*Práce v malých skupinkách*“, menší počet dětí znamená pro lektora, větší přehled ve sledování reakcí s možností zpětné vazby. „*Aktivní účast*“, je potřeba děti zaujmout nějakou aktivitou, tím si lépe informace odnášejí formou zážitku. Ukázat dětem mnoho lepších možností jako protichůdnou cestu rizikového chování. V neposlední řadě „*podpora projektivních faktorů ve společnosti, vytváření podpůrného a pečujícího prostředí.*“

Preventivní programy by měl plánovat metodik prevence dané školy, pokud se na škole vyskytuje, který úzce spolupracuje s třídním učitelem. Spolupracuje i s institucemi, které nabízí různé programy dětem. Záleží co daná škola nebo skupina (třída) potřebuje. Existují programy, kdy jdou lektori do škol a s dětmi téma probírají, je nutností aby byli do procesu zakomponovány všechny děti, aby program měl nějaký význam. Nebo je

možné navštívit přímo centrum zabývající se prevencí, v Olomouci se jedná například o P-centrum, které má mimo jiné preventivní programy pro školy. Aktivity týkající se mimoškolních institucí jsou na vyžádání.

3.3. Školní metodik prevence

Náplň metodika prevence je ukotvena ve vyhlášce č. 72/2005 Sb. o poradenských službách ve škole a školských poradenských zařízeních, která je obsáhleji definována v příloze č. 3.

Školní metodik prevence je povinná funkce na školách. Je nápomocen učitelům například k zavedení preventivních prvků do předmětu. Ale i k poradenství řešení různých situací s žáky. V neposlední řadě se stará také o vzdělání samotných učitelů v tématu prevence.

Metodik tvoří ochranné programy pro školu. To znamená, že sleduje zda je nynější program efektivní, co změnit nebo upravit. Pro správnou diagnostiku má při řešení problémů možnost nahlédnout do dokumentace žáka, kterou má škola k dispozici.

Nejvíce spolupracuje na škole s výchovným poradcem a učiteli. Při řešení problémových situací je nutné oslovit rodiče, popřípadě organizace s kterými spolupracuje. (Česko, online)

3.4. Sekundární prevence agrese, šikany a kyberšikany

V samotné diagnostice rizikového chování je velmi důležitá anamnéza jedince. Která by měla pomoci pochopit, z jakého důvodu se takovéto chování vyskytuje. A podle toho najít nejlepší cestu k řešení problému.

Je mnoho diagnostických možností, které pomohou poradcům v první řadě zjistit, že se rizikové chování vyskytuje, pokud není zjevné.

ŘEŠENÍ AGRESE

Pokud se jedná o emocionální agresi, je nutné energii vybit jinde. Například při boxu. „Vyboxovat se“ do matrace, zakřičet. Jít situaci vyběhat. Zaměřit se na sport a tím agresi uvolnit.

V ostatních případech se většinou agresivní chování řeší trestem. Pokud je trest správně definován, jedinec ví za co je trestán, ví jaké jsou hranice trestu může mít snižující účinek. Pokud je ale trest špatně definován nebo udán pozdě, kdy už dítě neví co udělalo. Naopak jedinci přijde tento trest nespravedlivý a jeho agrese se v něm posiluje. Je nutné aby byl trest zadán bez emocí aby měl ten správný účinek. (Martínek, 2009, s. 81 – 83)

ŘEŠENÍ ŠIKANY

Matthews (2015, s. 62 - 63) ve své knize označuje za neúčinnější strategii svěřit se rodičům, pokud k rodičům nemá dítě důvěru, tak alespoň blízkému kamarádovi. Pokud má žák na škole oblíbeného učitele nebo někoho komu důvěřuje, je optimální se svěřit jemu. Nejlepší reakcí na šikanu by byla ignorace, předstírání že je to dotyčnému jedno. Neúčinnější by bylo, i podle mého názoru, nereagovat na šikanu a s agresorem sarkasticky souhlasit. Agresorovi jde vždy o to oběť vyvést z míry, pokud jedinec reaguje laxně, neuspokojí tím agresorovi úmysly. Ne každý adolescent, navíc na základní škole, se umí nad situací takto povznést.

Pokud se, v lepších případech, dítě svěří rodičům, měli by zaujmout takové postavení, aby dítě nabylo pocit opory. Rodič by se měl snažit situaci rozebrat, pokud je o tom dítě schopno mluvit, co nejvíce. Dát dítěti najevo, že situaci bere vážně a bude se jí snažit řešit. (Vágnerová, 2009, s.16)

Jak ale řešit šikanu, když se jedná o vaše dítě, aby situace nebyla ještě horší. Je nutné řešit situaci především se školou, ne přímo s agresorem. Útočník by vinu jistě popřel, a oslovení rodiče agresora mnohdy o tom, že by jejich dítě něco takového dělalo, absolutně netuší. Pokud se nechá rodič unést emocemi a bude řešit situaci s agresorem, může situaci jen zhoršit, oběť je pak ještě více zastrašována a zesměšňována. Pokud se šikana odehrává uvnitř školy, je nutné tuto situaci řešit s jejím vedením. (Vágnerová, 2009, s. 25-26)

Opatření školy je pak následující. Agresor může být přesunut do jiné třídy, což podle mého názoru situaci nevyřeší z toho důvodu, že jsou s obětí ve stejné budově, nehledě na to, že agresor si může vyhlídnout oběť v nové třídě. Většinou o tom že agresor šikanuje ví. Snížená známka z chování, napomenutí, důtky. (Vágnerová, 2009, s. 30 – 31) Pokud následující opatření nepomohlo, je škola povinna řešit situace se školskými poradenskými institucemi. Čímž je, pedagogicko-psychologická poradna a speciálně pedagogická centra. (Bendl, 2016, s. 63)

ŘEŠENÍ KYBERŠIKANY

Kyberšikana má podobné řešení jako šikana normální. Je nutné rozpoznat jak moc je kyberšikana vážná a podle toho naleznout vhodné východisko. Nevylučuje se i ohlášení činu na policii. Oběť by měla ukončit komunikaci, nereagovat na agresora, zablokovat číslo účtu. Útoky by se měli oznámit škole, pokud škola nebude schopna věc řešit. Měla by se kyberšikana řešit s odborníky. Proto je nutné uchovat si zprávy, e-maily, fotografie a veškerý materiál, který se problematiky týče. (Rogers, 2014, s. 9-10)

Kyberšikana není stejně jako šikana přestupek ani trestný čin. Je ale možné, že její projevy nabudou skutkovou podstatu některého z trestných činů. (Prevence rizikového chování, online)

Organizace zabývající se šikanou a kyberšikanou : Rodičovská linka, Linka důvěry, internetové poradny (např. www.minimalizacesikany.cz, www.linkabezpeci.cz, kyberšikana - www.internethelpline.cz, www.e-bezpeci.cz a mnoho dalších), Pedagogicko – psychologické poradny, Středisko výchovné péče, sociální pracovníci a sociální kurátoři, neziskové organizace zaměřené na prevenci, Dětská psychiatrie a psychiatrické léčebny, diagnostické ústavy (Vágnerová, 2009, s. 131-137)

3.5. Výchovný poradce

Výchovný poradce se vyskytuje na každé základní a střední škole. Tuto funkci vykonává učitel dané školy. V mnoha případech se stane, že jeden člověk vykonává funkci výchovného poradce a školního metodika prevence, což není v pořádku. *„Výchovný poradce (spadá pod systém pedagogicko – psychologického poradenství) je většinou učitel příslušné školy, kde vedle své učitelské činnosti realizuje úkoly pedagogického poradenství v oblasti výchovy, vzdělávání a volby studia či povolání žáků.“* (Bendl, 2016, s.53)

Výchovný poradce spolupracuje především s třídním učitelem, který má s dětmi užší vztah než ostatní vyučující. Zabývá se negativními jevy, poruchami chování, životním a vývojovým krizím dítěte, šikanou. Činnost výchovného poradce upravuje zákon České národní rady o školských zařízeních § 34 (zákon č. 395/1991 Sb.). (Bendl, 2016, s.53)

PRAKTICKÉ POZNATKY

4. Výzkum

V teoretické části jsem se věnovala definicím základních témat, které k diplomové práci neodmyslitelně patří. Na základě předvýzkumu, který jsem provedla pomocí dotazníku jsem zjistila nejvyskytovanější projevy problematiky rizikového chování. Proto jsem se nejvíce zabývala tématy jako jsou agrese, šikany a kyberšikany. Nyní bych v praktické části chtěla objasnit, jaké programy škola poskytuje žákům, proč se tyto projevy z praxe a názoru odborníku na prevenci vyskytují, v jakém věkovém rozptylu se problematika začíná řešit, jaké jsou kroky sekundární prevence v oblasti agrese, šikany a kyberšikany.

4.1. Metodika výzkumu

Specifika předvýzkumu

Základní pojetí: kvantitativní výzkum

Výzkumná metoda: dotazování

Výzkumný nástroj: dotazník

Specifika hlavního výzkumného šetření.

Základní pojetí: kvalitativní výzkum

Výzkumná metoda: moderovaný rozhovor

Výzkumný nástroj: polostrukturované interview

Pro předvýzkum, kvantitativní metodou, jsem se rozhodla z důvodu toho, abych zjistila, které nežádoucí chování se nejvíce vyskytují na školách. A sama měla představu o tom, na jaká hlavní témata povedu moderované rozhovory. Školní metodici prevence vybírali tři z možností rizikového chování, které jsem vypsala podle diplomové práce v kapitole 2.2¹,

---

¹ 2.2 Typy rizikového chování, definice vybraných

Výhoda kvantitativního výzkumu byla především rychlost zjištěných odpovědí. Ujasnila jsem si tím hlavní témata pro své zkoumání. A na podkladu předvýzkumu jsem vytvořila polostrukturované interview.

4.2. Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Před hlavním výzkumným problémem jsem provedla malý předvýzkum toho, jaké rizikové chování se na školách nejvíce vyskytuje z pohledu školního metodika prevence. Jednalo se především o vážnější formy.

Hlavním výzkumným cílem diplomové práce je:

- Obeznámit se s nabízejícími preventivní programy, které školy žákům poskytují.
- Objevit, v jakém věku se rizikové chování začíná vyskytovat, z pohledu a praxe školního metodika prevence.
- Analyzovat, zda má na projevy nežádoucího chování vliv rodina a vrstevníci
- Odhalit, co považují odborníci, podle svého názoru, za hlavní příčiny vzniku rizikového chování u dětí.
- Prozkoumat sekundární prevenci v rizikovém chování na školách.

Výzkumné otázky:

Výzkumná otázka č. 1

Jaké preventivní programy a opatření jsou žákům základních škol k dispozici?

Výzkumná otázka č. 2

Na jakém stupni základního vzdělání se podle metodiků prevence začíná vyskytovat rizikové chování?

Výzkumná otázka č. 3

Jaké dopady má výchova rodičů na chování dítěte?

Výzkumná otázka č. 4

Proč se podle názoru školních metodiků prevence rizikové chování vyskytuje?

Výzkumná otázka č. 5

S jakou fází šikany se nejvýše můžeme na základních školách setkat?

Výzkumná otázka č. 6

Jak probíhá proces sekundární prevence?

4.3. Charakteristika výzkumného souboru

Hlavní složkou výzkumného souboru byli školní metodici prevence na základních školách. Oslovila jsem dohromady dvacet škol, z čehož reagovalo jen 6 metodiků prevence. S nimiž jsem provedla v první řadě předvýzkum pomocí dotazníku poslaný e-mailem. Poté co jsem vyhodnotila dotazníky, sestavila jsem polostrukturované interview. Metodici prevence s kterými jsem výzkum prováděla jsou ženy. Z důvodu anonymity budu metodičky prevence označovat začátečním písmenem jejich profese, to znamená velkým písmenem M. K písmenům budu přiřazovat vzestupná čísla od 1 – 6. Odborníci budou tedy označováni jako M1, M2, M3, M4, M5 a M6.

Věc, která mě při výzkumu zaujala, byla, že jen na jedné z oslovených škol, byl školní metodik prevence jako samotná profese. Na všech ostatních školách byl školní metodik prevence zároveň i výchovným poradcem. Na polovině oslovených škol lidé těchto profesí i vyučovali. Šokujícím zjištěním byl i fakt, že se na oslovených školách nevyskytoval školní psycholog, vyjímaje jednu základní školu. Která měla samotnou profesi jak výchovného poradce, školního metodika prevence tak i školního psychologa.

4.4. Popis metodologie výzkumu

Pro předvýzkum jsem použila kvantitativní metodu za pomocí dotazníku. Jednalo se pouze o jednu otázku, kde měli metodici prevence vypsané typy rizikového chování dle

diplomové práce, viz kapitola 2.2². Kroužkovali tři nejvyskytovanější projevy nežádoucího chování.

Pro hlavní studii jsem zvolila metodu polostrukturovaného interview kvalitativního výzkumu. Polostrukturovaný rozhovor „vyžaduje náročnější technickou přípravu. Vytváříme si určité schéma, které je pro tazatele závazné. Toto schéma obvykle specifikuje okruhy otázek, na které se budeme účastníků ptát. Obvykle je možné zaměřovat pořadí, v jakém se okruhům věnujeme, a dle potřeby a možností tedy toto pořadí upravujeme. Abychom tím maximalizovali výtežnost interview.“ (Miovský, 2006, s. 159)

Metodu jsem si vybrala z důvodu toho, že nejsem metodik prevence a mohla jsem na témata reagovat přidáním otázek u odpovědí, které by mi nebyly jasné nebo byli potřeba více rozvinout. Pokud mi bylo odpovězeno například jednoslovně, mohla jsem doplnit další otázku. Když mě ve chvíli tázání napadla ještě nějaká otázka navíc, mohla jsem ji přidat dodatečně při samotném rozhovoru. Vždy jsem se ale držela daného okruhu.

Kvalitativní metodu jsem zvolila také kvůli osobnímu kontaktu, kdy je možné registrovat i jiné projevy než samotný rozhovor, jako je například reakce na otázku, mimika, změna nálad apod. Vyhýbám se tím i například nepochopení samotné dotazu. Které mohu na místě objasnit či vysvětlit.

4.5. Organizace výzkumu

Oslovila jsem školní metodiky prevence na konci ledna 2019. Z kontaktovaných dvaceti škol, reagovalo pouze šest. Po potvrzení spolupráce na mém výzkumu, jsem provedla předvýzkum pomocí emailové zprávy. Zasláním dotazníku, kde jsem potřebovala zjistit, jaké rizikové chování se v dnešní době nejvíce vyskytuje. Seznam typů rizikového chování jsem zvolila takový, jaký je vypsán výše v diplomové práci, pod kapitolou 2.2³. Po zpracování přijatých dat jsem zvolila čtyři hlavní okruhy pro následující rozhovory. Tím se stala primární prevence, agrese, šikana a kyberšikana. Moderované rozhovory probíhaly v období od konce února roku 2019 do začátku dubna 2019. Následně jsem ve výzkumu hledala podobnosti situací a faktů.

---

² 2.2. Typy rizikového chování, definice vybraných

³ 2.2. Typy rizikového chování, definice vybraných

4.6. Analýza získaných dat

Pro analýzu získaných dat jsem zvolila metodu vytváření trsů, „slouží obvykle k tomu, abychom seskupili a konceptualizovali určité výroky do skupin. Tyto skupiny by měly vznikat na základě vzájemného překryvu (podobnosti) mezi identifikovanými jednotkami.“

Touto metodou bylo podstatné analyzovat podobné či stejné odpovědi respondentů na otázky vyskytující se v polostrukturovaném interview. Naleznutím podstaty zodpovězených otázek jsem se snažila vyvodit odpovědi na výzkumné otázky.

Dále jsem použila po přehlednost získaných dat rámcovou analýzu, kde je vyhodnocování založeno na tak zvané „tabulkové metodě a vychází z odhalených témat, jež se v rozhovorech objevují a usnadňují tak organizaci a klasifikaci dat.“ (HENDL, 2016, s. 221).

Díky metodě rámcové analýzy jsou získaná data přehlednější pro případné srovnávání i pro orientaci v rozdílnostech, které se na školách v primárních prevencích a projevech rizikového chování vyskytují. Následně pak ulehčují analyzování opatřených dat.

5. Výsledky výzkumu

Interview bylo sestaveno ze čtyř hlavních kategorií. První kategorie se týkala všeobecně primární prevence na základních školách pro druhý stupeň. Hlavní myšlenkou byla snaha zjistit, jaké programy či služby škola využívá a poskytuje žákům základních škol. Objasnit, jestli je program na školách podle metodiků dostačující. A v jaké míře se vyskytují případy, kdy je nutná intervence odborníka.

Po vyhodnocení dotazníku z předvýzkumu jsem objevila tři hlavní a nejčastěji se vyskytující typy rizikového chování. S nejvyšší četností výskytu se jedná o agresi, šikanu a kyberšikanu.

Následující, tedy druhá kategorie, se zaměřuje především tématu agrese. Kde se snažím objevit jak často se s tímto druhem rizikového chování metodici setkávají. V jakém věkovém období je agrese pozorována. Prozkoumat názory z praxe metodiků prevence, proč se agrese vyskytuje. Jaké dopady a řešení situací s agresivními žáky má.

Třetí kategorie je věnovaná šikaně. Zda existuje jasné věkové rozmezí výskytu šikany. Odborníci se vyjadřují k tomu s jakou nejvyšší formou šikany se za svou praxi setkali. Odhalují své názory na výskyt šikany a jejího řešení.

Ve čtvrté kategorii se metodici vyjadřují k tématu kyberšikany. Opět se zabýváme otázkou v jakém věku a jak často se problematika vyskytuje. Jak se v situaci staví k řešení či jiným opatřením.

Po přepsání všech rozhovorů s odborníky jsem vytvořila tabulky pro přehlednost podobností a rozdílů. V každé tabulce jsou vypsaná klíčová témata se stručnými odpověďmi.

V tabulkách č. 1 a č. 2, které se týká první kategorie je přehled o poskytování prevence, zda je podle metodiků dostatečná a pokud bylo někdy potřeba využít externího pracovníka či centra zabývajícího se touto tematikou.

V tabulkách č. 3 a č. 4, je zobrazeno téma agrese a její hlavní otázky týkající se výskytu (četnosti a výše věku), názor školních metodiků prevence na nejčastějších důvody přítomnosti těchto projevů, zda jsou známky chování viditelné spíše u dívek či chlapců a jak tuto problematiku řeší nebo zatím byli nuceni řešit.

V tabulkách č. 5 a č. 6, jsou znázorněny odpovědi týkající se šikany, kde se zabývám otázkami jako je věkový a častý výskyt projevů tohoto rizikového chování.

Nejvyšší fáze vyskytující se na školách, nejčastější důvody podle názoru odborníka a jejich sekundární prevence.

Tabulky č. 7 a č. 8, zobrazuje informace o tématu kyberšikany jejím výskytu, důvodů proč se podle názoru metodiků kyberšikana vyskytuje a sekundární prevence daných situací.

5.1. Analýza rozhovorů se školními metodiky prevence

Zajištěné data jsem rozdělila do čtyř kategorií a následně vyobrazila v tabulkách pro větší přehlednost a jasnost zjištěných faktů. Jelikož se výzkumu účastnili metodici prevence v počtu šesti osob, rozdělila jsem tabulku na dvě části, kde se v první vyskytují respondentky M1 – M3 a v následující M4 – M6.

Stručné vypsání odpovědí v tabulkách budu prodiskutovávat pod samotným schématem.

- **Kategorie č. 1 – Všeobecný přehled poskytování prevence na školách**

V první kategorii, jsem se, se školními metodiky prevence, zabývala všeobecným přehledem o výskytu primární prevence na základních školách, na kterých působí. Jsou zde vypsány jen stručné odpovědi, které dále rozvedu, s případnou citací, pod tabulkou týkající se této kategorie.

Okruhy	Respondentka M1	Respondentka M2	Respondentka M3
Poskytovaná primární prevence	Reagují až na projevy rizikového chování, oslovením odborníků.	To je zákon, kámo. Co je moje není tvoje. Kyberšikana a jak ji zabránit. Program NNTB	Spolupráce se třídou Programy o dospívání.
Je dostačující?	Zatím ANO	NE	ANO
Nutnost řešení situace s externími	ANO	NE	ANO

pracovníky?			
-------------	--	--	--

Tabulka č. 1 Přehled poskytované primární prevence (respondentky M1 – M3)

Zdroj: Vlastní výzkum

Okruhy	Respondentka M4	Respondentka M5	Respondentka M6
Poskytovaná primární prevence	Klima školy, klima tříd, občasná preventivní sezení	Sdružení D – Roční preventivní program, Acet – Nebezpečí internetu I., II., P-centrum – Kamarád, E-bezpečí	„Minimální preventivní program“
Je dostačující?	ANO I NE	NE	ANO
Nutnost řešení situace s externími pracovníky?	NE	ANO	NE

Tabulka č. 2 Přehled poskytované primární prevence (respondentky M4 – M6)

Zdroj: Vlastní výzkum

V první otázce, „*Jaké preventivní programy v oblasti agrese, šikany a kyberšikany poskytuje / navštěvuje Vaše škola pro žáky 2.stupně ?*“, jsem byla překvapena odpovědí respondentky M1: „*Především se snažíme spolupracovat s rodiči dětí, u kterých tyto projevy registrujeme. Jsem v úzkém spojení s třídním učitelem, abych o dané problematice u jedince věděla. Všeobecně pro školu, oslovujeme lektory firem, které se těmito tématy zabývají. A mají na to připravený program. Je to ale vždy reakcí na projev rizikového chování.*“. Překvapilo mě, že preventivní programy pro děti dělají až na podnětu již projeveného rizikového chování. Předpokládají, že spolupráce s rodiči a jejich nespecifická prevence je dostačující.

Škola na které působí odborník M6, se jako na jediné, ještě s odborníkem M2, ze všech oslovených, vyskytuje „Minimální preventivní program“. Ten spočívá v, viz odpověď metodika M6: „*Škola má zpracován dokument („Minimální preventivní*

program“), který obsahuje popis a postup řešení krizových situací spojených s chováním žáků na daný školní rok, dle potřeby se aktualizuje. V rámci těchto postupů spolupracuje ŠPP s ostatními vyučujícími a pedagogickými pracovníky a se zákonnými zástupci žáků, dle závažnosti popřípadě s dalšími subjekty jako například Policie ČR, OSPOD, diagnostické centrum.“ Školní metodická prevence je s primární prevencí na škole spokojená. Odpovídá tomu i fakt, že neměla zkušenosti s řešením situací s externím pracovníkem, vše zatím vyřešili na školní půdě.

Mnoho škol pracuje především se školním a třídním klimatem. I to, je přeci jen velmi důležité, ne-li nejdůležitější. Pokud se, dle mého názoru, cítí dítě ve škole bezpečně, má důvěru v učitele a přátele, mělo by být objevení nežádoucího chování lehčí než na školách kde panuje strach či jiné nežádané projevy chování. Bohužel jen apel na klima škol a tříd není dostačující. Ve školách chybí prostor pro více třídnických hodin, aby měl třídní učitel větší přehlednost o tom, co se ve třídě děje nebo vyzozorovat různé nežádoucí projevy chování či reakcí. Školní metodická prevence (M5), byla nucena žádat o pomoc i PPP. Až po této zkušenosti je výsledkem pro školu psycholog od nového školního roku 2019.

Je pozoruhodné, že respondentka M2 má pocit nedostatečné primární prevence a to mají, podle mého názoru, mnohem větší snahu tuto problematiku řešit, jak jmenovanými programy viz.tabulka tak i přístupem. Velmi mě zaujal program NNTB, který mají na škole respondentky M2, zkratka znamená: *„Nenech to být - aplikace k anonymnímu hlášení agresivního chování; ve škole se jednou měsíčně schází žákovský parlament a u vchodu na druhý stupeň je umístěna schránka důvěry, která slouží k anonymnímu hlášení projevů rizikového chování.“* Ptala jsem se, zda byla schránka již využita. S úsměvem mi bylo řečeno, že to žáci pojali spíše jako stížnostní schránku na učitele, ale že na druhou stranu díky tomuto programu odhalili anonymně šikanu v jedné ze tříd, která se nyní řeší. Dle mého názoru má škola respondentky M2 výborné klima, proto se nemuseli vzniklé případy řešit s externím pracovníkem. Bylo zjevné, že se metodická snaží dělat opravdu mnoho, hlavně pro děti. Preventivní programy jsou jistě i o otázce financí školy, které mohou být užity na tyto aktivity. Jak řekl odborník M5: *„Pokud by škola dostávala nějaké finanční prostředky na prevenci, určitě by bylo více dlouhodobějších na sebe navazujících programů.“* Odborník M6, který se řídí *„Minimálním preventivním programem“*, je s tímto opatřením naprosto spokojený jak uvádí ve své odpovědi: *„Prozatím primární*

prevence na škole, která vychází z „Minimálního preventivního programu“, pokryla dostatečně řešené případy. Prevence vychází z pozorování a spolupráce třídního učitele s ostatními vyučujícími, popř. dalšími pedagogickými pracovníky a s rodiči, zákonnými zástupci žáka. S výraznými pozitivními výsledky se na naší škole osvědčila spolupráce školního psychologa se žáky a jejich rodinou. Je pro mě šokující zjištění, že školní psycholog existuje jen na jedné škole z šesti oslovených. Žádný jiný metodik o školním psychologovi ani nemluví, pouze ho jmenuje v rámci sekundární prevence, kdy je nutná jeho přítomnost. Na školách se však nevyskytuje. Jelikož jeden člověk vykonává na školách metodika prevence a zároveň i výchovného poradce, nedivila bych se, kdyby funkci psychologa vykonával taky.

Dále mě překvapilo, že polovina oslovených respondentek byla nucena situaci řešit s externími pracovníky. V jednom případě, respondentky M1, se jednalo převážně o nespolečenskou spolupráci rodičů, tím pádem bylo těžké situaci nějak řešit. Spolupráce rodičů a školy je v těchto případech přímo žádoucí. Pokud tato komunikace a pomoc nefunguje, je velmi obtížné se dopracovat k pozitivním závěrům. Další dvě respondentky (M3, M5) oslovovali P-centrum z důvodu špatných vztahů ve třídě mezi žáky. Odpovědi na otázky zda program měl nějaký efekt se mi dostalo odpovědím M3: „Efekt to snad mělo, ale ne valný.“ a M5: „Něco se ve třídě zlepšilo, něco zůstalo stejné.“. Nemůžeme předpokládat, pokud si děti nosí z rodinného prostředí špatné vzorce chování a prožívání, ve kterých se nadále pohybují, že vše napraví škola či jiné instituce. Je potřeba hledat kořeny daného problému. Může se jednat, jak jsem již zmínila, o rodiče ale i o vrstevníky, kteří si mohou vyřizovat „účty“. Jak je zmíněno níže, respondentka M3 - důvody výskytu šikany, projevy rizikového chování se vyskytují i díky nudě. Jelikož mám s dětmi bohatou praxi, jsem naprosto stejného názoru. Děti vymýšlí různé vylomeniny. Ovšem bývá to obvykle tím, že nemají vzorec pro trávení volného času. Nechci jen útočit na rodiče, i když to vzhledem k samotnému výzkumu z odpovědí vyplývá. Jak je dítě ve fázi dospívání, je již na něm jaké hodnoty si pro život stanoví.

- **Kategorie č. 2 - zobrazuje stručné odpovědi v tématu agrese.**

V kategorii druhé, jsem se díky odpovědím odborníků na prevenci dozvěděla jak často a v jakém věku se projevy agrese vyskytují. Jaké jsou důvody výskytu z jejich pohledu a

jak vzniklou situaci řeší. V tabulce jsou opět vypsány jen stručné odpovědi, které dále rozvedu, s případnou citací, pod schématem týkající se této kategorie.

Okruhy	Respondentka M1	Respondentka M2	Respondentka M3
Výskyt (jak často, v jakém věku)	První stupeň 2x za měsíc	První stupeň Verbální agrese skoro denně. Fyzická 1x za měsíc	První stupeň 1x za měsíc
Důvody výskytu	Rodiče Dospívání	Psychiatrická diagnóza, nízká frustrační tolerance Citová deprivace	Výchovné praktiky rodičů
Poměr mezi chlapci a dívkami	Chlapci	Dívky – verbální Chlapci - jak verbální tak fyzická	Dívky – slovní agrese Chlapci - fyzická
Řešení	Informovanost zákonných zástupců	Pokárání, jednání se žákem, jednání s rodiči, hlášení na OSPOD, doporučení péče PPP, SVP	Komunikace s žákem, s rodiči

Tabulka č. 3 Přehled odpovědí k tématu agrese (respondentky M1 – M3)

Zdroj: Vlastní výzkum

Okruhy	Respondentka M4	Respondentka M5	Respondentka M6
Výskyt (jak často, v jakém věku)	První stupeň 2x týdně	Každý den Každý ročník	První stupeň 1x za měsíc
Důvody výskytu	Rodina	Nedorozumění, únava, školní	Vyvolání pozornosti, neřešené

		prostředí, rodina	problémy, pocit nespravedlnosti, rodina
Poměr mezi chlapci a dívkami	Chlapci	Dívky – verbální Chlapci – fyzická	Chlapci
Řešení	Komunikace s žákem, komunikace s rodiči	Domluva, pohovory s obětí a agresorem, výchovná opatření, komunikace s rodiči	Individuální, schůze výchovného poradce, metodika a školního psychologa, dále je jedinec sledován

Tabulka č. 4 Přehled odpovědí k tématu agrese (respondentky M4 – M6)

Zdroj: Vlastní výzkum

Všechny odpovědi odborníků, v ohledu věkového výskytu, se naprosto shodují. Jedná se již o první stupeň. Troufám si říct, kdybych prováděla výzkum v mateřských školách, že i tam se již objevuje rizikové chování agrese. Napovídá tím i odpověď respondentky M4: „S agresí u dětí se setkávám již od útlého dětského věku (první stupeň, ne-li předškolní instituce), často se agresí učí od rodičů, starších sourozenců, vrstevníků nebo pomocí televize, internetu a počítačových her. Učí se hlavně nápodobou. Řešíme tyto situace snad dvakrát do týdne.“ a respondentky M2: „Verbální agrese typu nadávek nebo vyhrožování je téměř na denním pořádku, výjimečně se agrese vystupňuje do nepřijatelných mezí. Vyskytuje se ale v čím dál, tím nižším věku (2. a 3. třída). Tyto případy jsou však ojedinělé a pravděpodobně mají závažnější příčinu.“ Je zjevné, že se případy agrese vyskytují dnes, mnohem častěji a mnohem nižším věku, než kdy jindy.

Extrémní případy, jsou podle mého názoru situace u metodiků M2 a M5, kdy agrese řeší každý den. U odborníka M2 se jedná pouze o verbální agrese ale u metodika M5 je denně řešena agrese fyzická. V ostatních případech se vyskytující agrese řeší v průměru jednou za měsíc. Názory metodiků, v otázce důvodu výskytu, se opět shodují, a to na příčině rodiny. Názor odborníka M4, podle mého názoru, nejvíce vystihuje

problematiku z rodinného prostředí: „*Domnívám se, že nejčastěji to je nefunkční rodinné prostředí, nedostatek zájmů rodičů, špatný vztah rodičů mezi sebou. Pokud je dítě agresivní, zcela jistě existuje důvod proč v něm ta agrese je, proč na sebe upozorňuje, co si tím ventiluje apod.*“ Je jisté, že vše má svůj důvod, chování dětí především.

Dále jsou jmenovány důvody jako samotné dospívání, nezvladatelnost řešení situací, citové deprivace, nedorozumění - „*děti občas nedokáží specifikovat co vlastně chtějí*“ (M5). Je zde ale i jiný pohled a to názor odborníka M6: „*U mladších žáků bývá spojeno se snahou upozornit na sebe a získat absolutní pozornost okolí v rámci osobnostního vývoje, u starších žáků jsou projevy agrese spojeny s eskalací neřešeného problému nebo dlouhodobého pocitu nespravedlnosti a nespokojenosti. Velký vliv na tyto projevy (jejich četnost a intenzitu) má sociální zázemí, podpora a funkčnost (či spíše nefunkčnost) rodin.*“

Výskyt agrese je pozorován především mezi chlapci, kde se jedná jak o agresivní slovní tak i o fyzickou. U dívek se vyskytuje hlavně agrese verbální, nevyjímaje i fyzickou, ta ale naštěstí není nijak častá.

Agresivní projevy se první projednávají především se stranami aktérů dané situace. Když nejsou viditelné změny chování v řešené situaci, kontaktují se rodiče, jak agresora, tak oběti. Při spolupráci rodičů je většinou situace lehčeji řešitelná. Pokud však rodiče nespolupracují, je metodik nucen udělit žákovi výchovná opatření. Naštěstí se v otázce sekundární prevence agrese nevyskytují nijak problémové případy. Kdy by museli odborníci situaci řešit s externími pracovníky. Například na škole respondentky M1, se situace řeší přímo s rodiči, bez jakéhokoliv upozornění žáka. Následně jsou udělovány výchovná opatření. Mile mě překvapila respondentka M6, která jako jediná uvádí ve svém řešení individuální postavení k situaci. To je podle mého názoru velmi důležité, především z důvodů individuality jednotlivců, jejich chování, prožívání, rodinným prostředím a podobně. Je to i jediný metodik, který se před řešením dané situace schází se školním psychologem a výchovným poradcem, kde se společně snaží přijít na možná řešení situace.

- **Kategorie č. 3 – zobrazuje stručné odpovědi v tématu šikany**

Téma šikany je vyobrazeno v kategorii číslo tři. Kde jsme se školními metodiky prevence probírali opět otázky výskytu. S jakou nejvyšší fází šikany se za svou praxi

setkali. Jejich mínění na nejčastější důvody výskytu této problematiky a různá řešení. V tabulce jsou opět vypsány jen stručné odpovědi, které dále rozvedu, s případnou citací, pod schématem týkající se této kategorie.

Okruhy	Respondentka M1	Respondentka M2	Respondentka M3
Výskyt (jak často, v jakém věku)	7 - 8 let 1x za měsíc	12 – 15 let 3x za půl roku	1. stupeň 1x za měsíc
Nejvyšší fáze šikany	3. fáze	3. fáze	3. fáze
Důvody výskytu	Šikana probíhající doma, trauma, pocit nadvlády, nuda	Výskyt ve větších skupinách všude	Nuda, rodinné zázemí
Řešení	Spolupráce s psychologem, metodikem prevence, třídním učitelem, rodiči	Predcházení prevencí, nácvik sociálního chování ve vyučování, školní MMP, následně podle metodik	Spolupráce s rodiči, napomenutí, důtky, OSPOD

Tabulka č. 5 Přehled odpovědí k tématu šikana (respondentky M1 – M3)

Zdroj: Vlastní výzkum

Okruhy	Respondentka M4	Respondentka M5	Respondentka M6
Výskyt (jak často, v jakém věku)	Čtvrtá třída 1x za měsíc	3.- 4.třída 1x za měsíce	První stupeň 2x za měsíc
Nejvyšší fáze šikany	2. fáze	3. fáze	3. fáze
Důvody výskytu	Komplexy, špatná výchova, netolerance odlišností, rodina	Hledání hranic, socializace dětí, snaha poznat svět	Rodina, různorodost třídních kolektivů, neřešené problémy,

Řešení	Metodik prevence, komunikace s rodiči	Metodický pokyn, řídící se radami Michala Koláře	Individuální, výchovní opatření, konzultace s psychologem, diagnostický ústav, policie, OSPOD
--------	--	--	--

Tabulka č. 6 Přehled odpovědí k tématu šikana (respondentky M4 – M6)

Zdroj: Vlastní výzkum

Většina metodiků prevence se shoduje na tom, že se šikana vyskytuje již na prvním stupni. Z výzkumu také vyplývá, že se zatím jedná o stádia lehce podchytitelná. Děti si například na prvním stupni neuvědomují, co mohou svým chováním způsobit druhým. Jak to popisuje ve své odpovědi odborník M1: „Většinou už na prvním stupni. Děti kolem věku 7-8 let. Jsou tací, kteří si neuvědomují, že někomu škodí, berou to spíše jako škádlení. Naštěstí jsou tyto projevy většinou zastaveny. Setkávám se s šikanou skoro v každém ročníku.“ Dále odborník M3 odpovídá takto: „Nejtěžší je samotnou šikanu odhalit, na třídní učitele je kladen veliký nárok skrz administrativu a kolikrát nejsou schopni změny chování ve třídě zaregistrovat. Od toho se ale odvíjí to, že je odhalena zbytečně pozdě.“ Čímž upozorňuje na to, jaké jsou na třídní učitele kladeny administrativní nároky, přičemž zbývá méně času na vnímání třídního klima a vztahy mezi žáky samotnými. Učitel by měl být první kdo si podezřelého chování všimne. Přeci jen je s žáky v užším vztahu a bližším kontaktu než například školní metodik prevence. Proto je potřeba, aby učitelé sledovali všechny vyskytující se známky nežádoucího chování. Na jejich popud teprve může být situace řešena. Málokdy se stane, aby děti na situaci upozornily samy. Mají strach z následků a ze zhoršujících se agresivních kroků. Když se jedná o jedince, kterého se šikana netýká, má strach tuto věc někomu hlásit, aby nakonec nebyl šikanován sám. Je přímo žádoucí pomoc dospělého. Metodik M6 se zmiňuje především o skryté šikaně, která se na začátku projevuje ve formě velkých počtů neomluvených hodin a dlouhodobé absence.

Většina metodiků řeší šikanu jednou do měsíce a i přesto mají pocit, že je prevence tohoto chování dostatečná. Je to zřejmě věc názoru. Při osobním setkání, bylo ale velmi dobře vidět, kterému odborníkovi na klimatu školy a všeobecně situaci na ni,

záleželo a kdo profesi dělal, jakoby musel. Není to však jen v rukou metodiků, aby děti v chování byli schopni napravovat či řešit situace, které mají kořeny těchto projevů jinde než ve školním prostředí.

V pěti případech z šesti byla vysledována třetí fáze šikany. Jedná se již o moment, kdy žáci o šikaně ví, ale nikdo nic neudělá a jen nečinně přihlíží. Nešikanovaný jedinec je rád, že není on sám šikanovanou obětí. Agresorovi nikdo, nijak nebrání. Je to tak zvaný bod zlomu, ve třetím stádiu je ještě stále brána šikana jako počáteční stav. Pokud ale není včas zabráněno vlivu agresorům, přechází tato fáze do fáze čtvrté. Naštěstí se školám fáze „vytvoření jádra“ podařila vždy včas zachytit a vyřešit.

Na zdůvodnění výskytu šikany mi odborníci, dle svého názoru, odpovídali přibližně stejnými důvody. Setkali se opět ve stanovisku chyby v rodině. Je určitě mnoho důvodů, proč se děti takto chovají. Jak řekla respondentka M5, jedná se o to, že děti poznávají svět a hranice, které zatím znají jen z domu.

Mezi vrstevníky je to jiné. Děti jsou ale podle mého názoru málo vyspělí na to, aby věděli kde hranice opravdu jsou, proto zkouší kam až mohou zajít. Jak tvrdí respondentka M1: *„Nebo jsou tací, kteří mají prostě dobrý pocit z nadvlády nad ostatními. Ukáží se na neštěstí ostatních. Nebo žáci, kteří mají v životě vše, ale prostě se nudí.“* Veškeré příčiny, dle mého názoru, obsáhla v odpovědi respondentka M4: *„Myslím si, že některé děti si hold léčí svoje komplexy na jiných dětech a důvodem bude špatná výchova, styl vyjadřování rodičů a taky to jakým hodnotám děti učí. Všeobecně se děti nezvládají poprat s odlišností dětí a mají pak tendenci šikanovat. Myslím ale, že často agresor sám nezažívá doma podnětné prostředí, rodiče ho mohou zesměšňovat, nepodporují ho a tak si vztek vybíjí na slabších dětech a dokazuje si tak svoji hodnotu. Myslím, že může hrát roli i závist a tím se opět vracíme k agresorovi, který si léčí své vlastní komplexy.“*

V tématu sekundární prevence rizikového chování mi jen jedna respondentka (M2) odpověděla, že se snaží věcem předcházet prevencí. *„Předcházíme prevencí, nácvikem sociálního chování v rámci „výchov“ (občanka, rodinná vých., etická vých.), máme zpracovaný školní MPP, následně postupujeme podle metodik.“* Následně se problematika řeší s agresorem a obětí u metodiků prevence. Jelikož je ve většině případech školní metodik prevence zároveň i výchovným poradcem, nemá prostor na to, situaci konzultovat s nikým dalším. Proto je odkázán na spolupráci s centry zabývající se touto

problematikou. Jen odborník M6 diskutuje situaci se školním psychologem, který se na školách, na kterých byl proveden výzkum, nikde jinde nevyskytuje. Je zaražející, že i při tak častém výskytu rizikového chování, škola neposiluje svůj tým ani o školního psychologa, natož aby funkci výchovného poradce a školního metodika prevence nedělal jeden a ten samý člověk.

Po neúspěšném řešení situace s agresory probíhá kázeňský postih ve formě důtek. Dále jsou informováni zákonní zástupci. Pokud rodiče žáků spolupracují, velmi to ulehčuje řešení dané situace. Zda ale neprojevují známky zájmu neb situaci dokonce popírají bylo by nutné oslovit OSPOD. Ve vážnějších případech, se pak jedná již o odbornou spolupráci s diagnostickým ústavem.

- **Kategorie č. 4 – zobrazuje stručné odpovědi tématu kyberšikany**

Posledním předmětem mého výzkumu je kyberšikana. Probírali jsme otázky věkového výskytu, příčiny proč se kyberšikana objevuje a jaké v této problematice mají postupy řešení. V tabulce jsou znázorněny stručné odpovědi, které rozvedu pod schématem týkající se dané kategorie.

Okruhy	Respondentka M1	Respondentka M2	Respondentka M3
Výskyt (jak často, v jakém věku)	Často 1.stupeň	Častěji u dívek 2.stupeň	Častěji než dříve 2.stupeň
Důvody výskytu	Zodpovědnost rodičů, opakování po ostatních	Závist, nuda, citová deprivace	Špatné naložení s volným časem, úmysl někomu ublížit
Řešení	Metodik prevence, výchovný poradce, třídní učitel	Upozornění zákonných zástupců	Metodik prevence Spolupráce s rodiči

Tabulka č. 7 Přehled odpovědí k tématu kyberšikana (respondentky M1 – M3)

Zdroj: Vlastní výzkum

Okruhy	Respondentka M4	Respondentka M5	Respondentka M6
Výskyt (jak často, v jakém věku)	Neřešili	4. třída 2x za měsíc	Neřešili
Důvody výskytu	Sociální sítě, anonymita	Volný přístup v kyberprostoru, neznalost	Absolutní používání komunikační techniky, neosobní přístup, vysoká míra technické znalosti IT v mladším školním věku
Řešení	Neřešili	Upozornění rodičů, doporučení na vhodné odborníky	Neřešili

Tabulka č. 8 Přehled odpovědí k tématu kyberšikana (respondentky M4 – M6)

Zdroj: Vlastní výzkum

V otázce věkového výskytu kyberšikany bych odborníky rozdělila na třetiny. Jedna třetina respondentek se setkává s problematikou kyberšikany již na prvním stupni. Kdy jsou samy překvapeny, čeho jsou děti v tak útlém věku vůbec schopné. Dle odpovědi respondentky M1: „*Za poslední dobu se s kyberšikanou setkávám vůbec nejčastěji. Jedná se i o děti na prvním stupni, čemuž jsem ani nebyla schopna uvěřit, čeho jsou ve svém věku schopni.*“ Druhá třetina řeší tento typ rizikové chování až na stupni druhém. Poslední třetina školních metodiků prevence se problematikou přímo, nezabývá vůbec. Nejlépe se, podle mého názoru, k situaci staví škola respondentky M4, kde jsou na škole mobilní telefony zakázány: „*Bohužel, možná bohudík, kyberšikana není úplně v mé pravomoci, když se nevyskytuje především na školní půdě, děti mají telefony zakázané a přístup k počítačům je omezený, to znamená, že touto problematikou se nezabývám. Řešila jsem jen jeden případ, kdy se žák svěřil třídnímu učiteli, žádal tím o pomoc, to byla jediná situace, kdy jsme podnikali nějaké kroky k řešení.*“ Obdobný případ se vyskytuje i u

respondentky M5, kde je mobilní telefon povolen jen v době přestávek. I to je ale mnohdy dostačující prostor pro to, něco vyvést.

Názory na důvody výskytu, z praxe odborníků, jsou velmi bohaté. Respondentka M1 apeluje především na to, že jsou děti na elektronických zařízeních již od útlého věku. A má určitě pravdu. Mnohdy dítě již v předškolním věku umí mobilní aplikace používat lépe než člověk dospělí. Mnohdy se rodiče snaží své děti právě odbít tím, že jim dají na hraní tablet či jiné věci. Vůbec si neuvědomují, jaké tyhle činy mohou mít následky. Dítě si na telefon či tablet zvyká více než na „obyčejné“ hračky. Už jen z toho důvodu, že vidí používat telefon rodiče samotné. Z celé odpovědi odborníka M1: *„Děti jsou na elektroniku navyklé. Mám pocit, že bez ní nejsou schopni udělat tolik co dříve. Tráví na internetu mnoho času, když nejsou rodiči kontrolováni zkouší různé věci, různé stránky. Měla jsem zde jeden případ kyberšikany, kdy mi žák řekl: Marek to dělal a byla to sranda, tak jsem to zkusil taky. Děti si neuvědomují jak mohou druhé straně uškodit.“*, je zcela zjevné, že děti opravdu kolikrát ani netuší co svými činy v kyberprostoru mohou způsobit. Jelikož nevidí následky svého chování „na živo“. U mladších dětí, podle odpovědi metodika, se tyto případy vyskytují i díky tomu, že se děti nudí.

Respondentka M2 a M4 vidí problém především v sociálních sítích. Kdy odborník M2 zmiňuje častější výskyt u dívek z důvodu používání aplikace Instagram, kde se vyskytují nevhodné komentáře k oblíkání, líčení a podobným věcem. Takto shrnula ve své odpovědi používání sociálních sítí metodička M4: *„Aktuální doba zaměřená na využívání sociálních sítích, kdy je na sociálních sítích každý hrdina. Nepozorují to jen u dětí, ale i u dospělých, kdy si každý myslí, že může svůj názor volně prezentovat na sociálních sítích a být agresivní. Z očí do očí by si takovou agresi dospělí ani děti nedovolili. U dětí se hodně rozšiřuje využívání jednotlivých aplikací, kdy na ně spíše zaútočí sexuální predátoři pod záminkou, že jsou stejné věkové kategorie.“*

Jsem ráda, že téma obtěžování na internetu respondentka M4 zmínila. Dle mého názoru, je tohle právě to nejnebezpečnější co se dětem může v kyberprostoru stát. Děti jsou dospělým člověkem tak zmanipulované, že si neuvědomují v jak nebezpečné situaci se vyskytují. Nehledě na to, že se pachatel ve většině případech vydává za vrstevníka. Roku 2019 vznikl dokumentární film pana Víta Vlasáka a Barbory Chalupové s názvem V síti. Dle rozhovoru, který jsem s panem Vlasákem viděla na téma jeho práce, je tato problematika více než přímo extrémní.

Respondentka M3 upozorňuje především na to, že děti nevědí co se svým volným časem, mnohdy se nudí a kyberprostor používají jako prostředek zábavy. Zakládají falešné profily a určitého jedince zesměšňují, mnohdy se u této aktivity baví celá skupinka dětí. Čemuž se podobá i odpověď odborníka M5, který zmiňuje velmi volné a svobodné pohyby v kyberprostoru, kdy si děti samotné neuvědomují jak moc mohou uškodit ani jak rychle jsou informace šířené. Metodik M6 upozorňuje na převážnou komunikaci přes sociální sítě: *„Nadměrné, mnohdy absolutní používání komunikační techniky v životě. Mám tím na mysli mobilní telefon ve škole, počítač nebo tablet doma. Jedná se poslední dobou o převažující formu komunikace mezi vrstevníky (a nejen mezi nimi) prostřednictvím sociálních sítí. Dále určitá míra neosobního přístupu a anonymita při komunikaci. Například nejednám z očí do očí, ale schovám se za něco nebo za někoho. Příčinou je jistě i vysoká míra technické znalosti při používání IT již v mladším školním věku.“*

Sekundární prevence v oblasti kyberšikany, je velmi obtížná. Je to především proto, že se tyto projevy uskutečňují ve většině případech mimo školní půdu. Nemá tedy nikdo pravomoc tuto situaci řešit. Nejlépe to má podle mého názoru vyřešena škola respondentky M4, kde jsou mobilní telefony úplně zakázané. I u respondentky M5 se setkávám s omezeným používáním mobilních technologií, jen na čas přestávek. Je jisté, že agresor si najde cestu ke svým činům vždy, ale pokud má oběť vypnutý telefon, má alespoň po tuto dobu jistotu, že žádná zpráva nepřijde.

Jako důkaz důvěry mezi žáky a učiteli mi přijde odpověď respondentky M2: *„Často se děje, že děti přijdou se situací, která se netýká života ve škole, ale odehrává se v soukromí a týká se osobního, nikoli školního, života daného jedince. Kdyby neměly děti ruce stále mobil s přístupem na internet, nedělo by se to, anebo bychom se o tom nedozvěděli. Do situací mimo školu, nemáme právo zasahovat, můžeme jen upozornit zákonné zástupce.“* V málokterých situacích se stane, že by žák přišel za učitelem a řekl si o pomoc.

V situacích výskytu kyberšikany se problém nejprve probere mezi školním metodikem prevence, výchovným poradcem a třídním učitelem. Následně jsou informováni rodiče obou stran. Další kroky v řešení této problematiky naštěstí nebyli třeba.

DISKUZE

V této kapitole se budu věnovat interpretaci výzkumných otázek, které budu soudit na základě kvalitativního výzkumu se školním metodiky prevence.

Výzkumná otázka č. 1: *Jaké preventivní programy a opatření jsou žákům základních škol k dispozici?*

Na základě analýzy výzkumu je zjevné, že ne všechny školy využívají preventivní programy, které trh s touto problematikou nabízí. Ze všech vybraných škol, navštěvují pravidelně preventivní programy jen tři a to školy respondentek M2, M3, M5. Využívají projekty týkající se rizikového chování a to v poslední době převážně v kyberprostoru. Jelikož je nyní internet pro děti velmi otevřený a přístupný, je nutné aby věděly, co se může stát, jak reagovat v krizových situacích a na koho se obrátit. I když kolikrát není v moci školy tuto problematiku řešit, protože se ve většině případech nevyskytuje přímo na půdě školy, jsou schopni jedincům s tímto problémem pomoci a doporučit příslušná pracoviště, zabývající se tímto tématem. Dále poskytuje škola respondentky M3 i sezení na téma dospívání. Což je v období pubescence pro děti jistě velmi přínosné.

Respondentka M5 upozorňuje na to, že se programy řídí ekonomickou situací školy. I když je škola metodičky mezi třemi, kteří programy navštěvují, i tak vidí v budoucnu její vylepšení. Naopak školy, které programy navštěvují až po projevech rizikového chování, jsou s primární prevencí zřejmě spokojené.

Dvě školy z šesti (M2, M6) mají zpracovaný Minimální program prevence, který je metodikům velkou oporou. Díky němu vyřešili již mnoho případů, bez nutnosti externí pomoci.

Odborníci v prevenci kladou důraz i na kvalitní kontakt s rodiči, právě pro případ výskytu jakéhokoliv nežádoucího chování. Dále se zabývají klimatem tříd i školy samotné. Což je pro děti velmi důležité. Pokud se dítě cítí na škole bezpečně a v učitele má důvěru, je jednodušší na rizikové chování přijít. Snaží se být nápomocni i učitelům, kteří si v krizových situacích neví rady. Problém se objevuje, jak zmínil odborník M1, v okamžiku, kdy si učitelé myslí, že celou situaci zvládnou sami. Bohužel, svým řešením, situaci kolikrát zkomplikují.

V poslední řadě mě nejvíce zaujal program NNTB, který se vyskytuje na škole metodičky M2, kdy žáci mohou anonymně vhodit do schránky informaci o projevující se šikaně.

Výzkumná otázka č. 2 *Na jakém stupni základního vzdělání se podle metodiků prevence začíná vyskytovat rizikové chování?*

Z výzkumu vyplívá, že ve většině případech se vybraná riziková chování vyskytují již na prvním stupni. V projevech agrese, se odborníci naprosto shodují. První známky tohoto rizikového chování, jsou pozorovány již v nižších ročnících, to znamená v první až páté třídě, základních škol. V oblasti šikany se metodici shodují opět na projevech šikany, kterých si všímají již na prvním stupni. Vyjímaje respondentku M2, která se řešením této problematiky zabývá u dětí ve věku 12 – 15 let. Jelikož je kyberšikana, projevem skrytého rizikového chování, které se ve většině případech netýká samotné školy. Jsou zpozorovány tyto projevy u odborníků M1 a M5 již na stupni prvním, u respondentek M2 a M3 na stupni druhém. U metodiků M4 a M6 situace nemusela být zatím řešena v žádném z ročníků, díky omezení a úplného zákazu používání mobilních telefonů na školách.

Výzkumná otázka č. 3 *Jaké dopady má výchova rodičů na chování dítěte?*

Z odpovědí školních metodiků prevence si troufám říci, že rodiče patří mezi hlavní příčiny rizikového chování.

Především v agresi jmenuje většina tázaných respondentek jako příčinu, rodinné prostředí. Kde respondentka M1 klade důraz na příčinu v rodině hlavně v mladším školním věku. Jedná se prý především o rodiny, kde jsou známé disfunkční vztahy i nefunkční rodiče. Odborník M3 je přesvědčený o tom, že by již primární prevence měla probíhat v rodinném kruhu, s čímž naprosto souhlasím. Není možné, aby školní metodici prevence byli schopni napravit veškeré vžití vzorce chování. Hovoří právě o opakování výchovných praktik, které sami děti zažívají doma. Děti nezvládají řešit situace jinak než je znají z rodinného prostředí, což v mnoha případech bývá agrese. Metodik M4 zmiňuje nezáměr rodičů i špatné vztahy mezi rodiči a dětmi. Respondentky M5 a M6 uvádí, mezi příklady také příčin rodinné zázemí a vliv její funkčnosti na projevy agrese u dětí. Překvapující je, že metodik M2 se o rodinné a jejím prostředí vůbec nezmiňuje.

V oblasti šikany přisuzují, metodici prevence, vinu rodinného prostředí čtyři z šesti tázaných. Vyskytuje se například názor odborníka M1 na probíhající šikanu doma, kde rodiče na dítě aplikují tělesné tresty. Respondentka M3 se zmiňuje o možnosti výskytu šikany z toho důvodu, že děti mají rodičovskou lásku podmíněnou jen nějakým úspěchem. Respondentka M4 v tématu šikany apeluje především na špatnou výchovu v rodině, styl vyjadřovacích metod rodičů ale také to, k jakým životním hodnotám své děti vedou. Je možné že agresor doma nemá podporu a je zesměšňován samotnými rodiči. V poslední řadě se zmiňuje respondentka M6 o chybějících morálních zábranách, které děti mohou získat z nefunkčního rodinného prostředí. Školní metodici prevence M2 a M5 se o rodinném prostředí jako příčině šikany vůbec nezmiňují.

V tématu kyberšikany vidí vinu rodičů jen respondentka M1, které mluví o odbývání dětí, právě mobilním telefonem či jinými elektronickými zařízeními, aby byly děti zabavené. U ostatních tázaných se zmínka o rodině nevyskytuje.

Výzkumná otázka č. 4 *Proč se podle názoru školních metodiků prevence rizikové chování vyskytuje?*

Jelikož jsem v předešlé výzkumné otázce shrnula příčiny projevů rizikového chování ovlivněné rodinným prostředím, v nynější otázce je již nebudu zmiňovat. Díky odpovědím oslovených respondentek jsem dostala mnoho dalších názorů na to, proč se vyskytují známky rizikového chování.

Děti se například k agresi nechají lehce vyprovokovat spolužáky či kamarády a ostatní z toho mají legraci. Provokují tak nevyrovnaného jedince, podle odborníka M1. Dále jsme projednávaly s metodikem M2 témata jako například danou psychickou diagnózu. I nízká frustrační tolerance, může mít za následek projevy agrese. Dítě situace například nezvládá, více vše prožívá a tím pádem pak reaguje neuměřenou reakcí. Odborník M5 je toho názoru, že rizikové chování agrese může být zapříčiněno nedorozuměním, kdy děti neumí specifikovat věci, které chtějí. Jistě na vině bývá i únava či stres ze školních povinností, který má za důsledek nepřiměřenou reakci agrese. Názor metodika M6 spočívá spíše v tom, že se na sebe snaží svým chováním děti upozornit, u starších žáků se jedná spíše o již delší proces neřešených problémů či pocitům nespravedlnosti.

Pro šikanu je specifické spíše vzteklé dítě vybíjející se na ostatních, které například prožilo ve svém životě nějaké trauma. Může to být ale i pubescent, který si užívá pocit nadvlády a je spokojen s dojemem že někomu ubližuje a že z něj má někdo strach. Jak tvrdí odborník M1. Podle zkušeností respondentky M2, se projevuje rizikové chování šikany především ve větších skupinkách lidí. Nemusí být však pravidlem, že se oběť nemůže stát na jiné škole agresorem, s čímž má odborník také své zkušenosti. Na příčině nudy se shodují dva metodici kdy M1 hovoří o žácích, kteří mají naprosto vše a neví jak jinak se zabavit. Kdežto metodik M3 spíše hovoří o nudě jako o neadekvátním trávením volného času. Respondentka M4 se ve své praxi setkává s jedinci, kteří nejsou schopni respektovat odlišnosti jiných, tím se stávají předmětem šikany. Jedná se i o děti, kteří si na slabších jedincích dokazují svou vlastní hodnotu, pokud jsou jim v rodinném prostředí například podkopávány nohy. Tím by se dalo říct, že si léčí své komplexy. Odborník M5 vidí příčinu šikany v objevování hranic v mezilidských vztazích, kdy se jedinec snaží poznat svět a ne vždy zřejmě tím správným způsobem. Úplně jiný pohled má na situaci respondentka M6, které zmiňuje ve výskytu šikany, především různorodost třídních kolektivů. Kde skladba tříd není zrovna optimální, může se jednat i o větší počet žáků v jedné třídě, než je obvyklé.

V tématu kyberšikany se objevuje ve dvou případech, a to u respondentek M2 a M3, opět důvod nudy. Děti se baví tím, že někoho zesměšňují. Je důležité podotknout také fakt, jak je v dnešní době dětem internet a kyberprostor sám o sobě, přístupný a velmi otevřený. Dle metodika M6 hraje také roli to, že jsou děti na internetu anonymní. Velkou příčinu na této problematice mají jistě sociální sítě a především komunikační aplikace, které dnes děti ovládají lépe než osobní kontakt.

Výzkumná otázka č. 5 *S jakou fází šikany se nejvýše můžeme na základních školách setkat?*

Na základních školách se setkali školní metodici prevence převážně s třetí fází, tak zvanou fází vytvoření jádra, rizikového chování šikany. Jen v jednom případě byla podchycena již fáze druhá, která se dále nerozvíjela.

Výzkumná otázka č. 6 *Jak probíhá proces sekundární prevence?*

Projevy agrese se na školách zatím daří podchytit již v počátečním stavu, to znamená, že ve většině případech stačí domluva žákům, následné konzultace s aktéry činu. Pokud se situace nezlepšuje jsou osloveni zákonní zástupci pro spolupráci v této problematice a podniknuty kázeňská patření ve formě důtek. Respondentka M2 uvádí, že jsou rodiče přizváni před školní komisí, která se skládá ze školních metodiků prevence, vedení školy a sociálního pedagoga. Probíhá zápis ze všech jednání, díky kterým dále konzultují potřebné postupy. Následně by škola oslovila OSPOD a doporučila péči PPP a SVP. Metodik M6 se například snaží najít především příčinu takového jednání, jde o to aby si žák uvědomil co udělal a byl schopen se omluvit. Učitel, který na škole agresí zaregistruje se obrací na školní poradenské pracoviště, které se skládá ze školního metodika prevence, výchovného poradce a školního psychologa, kde se všichni snaží přijít na nejlepší průběh řešení situace. Pokud však žádná z praktik nefunguje, je žák pozván na konzultaci buď k metodikovi prevence nebo školnímu psychologovi, kde na projevech rizikového chování pracují. Vše musí být ale ze strany žáka dobrovolné. Dál je agresor pozorován.

Postupy v řešení rizikového chování šikany jsou podobná jako u projevů agrese. Spolupracuje se především se školními metodiky prevence, výchovným poradcem popřípadě i se školním psychologem, pokud se tato profese na škole vyskytuje. Probíhá interakce mezi rodiči, dětmi a školními odborníky. Ve většině případech jsou udělovány kázeňské postihy ve formách důtek či dvojek z chování. Odborník M4 reaguje na vyskytující se rizikové chování rozšířením programu v dané tématice. Metodik M2 apeluje na předejití projevů rizikového chování pomocí vyučovacích technik, tím mám na mysli zakomponování nespecifické prevence do vyučování. Velmi pomáhá školním metodikům prevence M2 a M6, minimální preventivní program, podle kterého řeší vzniklé problémy. Prohlédnutí šikany je podle odborníka M6 velmi zdlouhavý a komplikovaný proces, výroky žáků se mnohdy dost liší nebo jsou dokonce protichůdná. Prokázanou šikanu však řeší agresor a oběť se školním psychologem, pokud se jedná o vážnější formy je osloven diagnostický ústav, v nejhorších případech se situace řeší s Policií ČR a s OSPODem, kde následně probíhá další šetření. Odborník M5 se řídí metodickými pokyny, řídící se radami Michala Koláře.

Jelikož se problém kyberšikany vyskytuje především mimo školní půdu, není v kompetenci školních pracovníků tuto problematiku řešit. Pokud je ale na kyberšikanu

upozorněno, zabývá se jejím řešením metodik prevence. Snaží se klást důraz na primární prevenci v této tematice. Jediné co mohou po zjištění výskytu rizikového chování kyberšikany metodici dělat je upozornit na problematiku zákonné zástupce a navrhnout pomoc center, které se problémem zabývají.

ZÁVĚR

Hlavním cílem mé diplomové práce bylo, z pohledu metodiků prevence, zachytit a zmapovat jejich zkušenosti z praxe v tématu realizace prevencí rizikového chování. Výsledky výzkumu jsou vyobrazené v kapitole 5.1⁴ a odpovědi na výzkumné otázky jsou vypracovány v předchozí kapitole. Čímž byl naplněn hlavní cíl i cíle dílčí.

V teoretické části pojednávám o podnětech které mohou děti v období dospívání nejvíce ovlivňovat. Věnuji se jak psychickým a fyzickým změnám, tak i emocionalitě, vztahům v rodinném prostředí či mezi vrstevníky. Následně jsou vyjmenovány typy rizikového chování, kde se všechny snažím stručně definovat. Zabývám se ale především o projevy agrese, šikany a kyberšikany, které byli metodiky prevencí zvoleny jako nejvyskytovanější typy rizikového chování. Dále se zabírám definicí prevencí a profesemi, které se touto tematikou zabírají.

V empirické části se věnuji vyhodnocení získaných dat. Které řadím do čtyř kategorií – primární prevence, agrese, šikana a kyberšikana. Následně jsou data přepsána do tabulek pro větší přehlednost. Prostřednictvím výzkumu jsem mohla zmapovat preventivní programy a opatření, které školy dětem poskytují. Školní metodici prevence apelují na nespécifickou primární prevenci již v rodinném prostředí, sami se této prevenci snaží věnovat ve vyučovacích hodinách k tomuto určené. Vkládají důvěru do posílení školního a třídního klima. Jen pár z jmenovaných škol navštěvuje pravidelně preventivní programy. Dále jsem se snažila zjistit, zda se projevy rizikového chování týkají pouze druhého stupně nebo se vyskytují již dříve. Výsledek byl takový, že se rizikové chování vyskytuje převážně na prvním stupni. Což je podle mého názoru velmi šokující zjištění. V tématu rodiny se díky výzkumu potvrdil i můj vlastní názor na důležitost tohoto aspektu v životě dítěte a také to, že je velmi podstatné, jak zacházíme a jak se chováme ke svým dětem. I to jak se před nimi chováme k ostatním či jak řešíme a prožíváme různé životní situace a problémy. Rodič je ten, kdo by měl poskytnout náruč důvěry a pocitu bezpečí. Díky výzkumu jsem objevila mnoho názorů na důvody výskytu rizikového chování, které projednávám v kapitole Diskuze. Jednoznačné je, že všechny projevy rizikového chování mají svůj důvod a signalizují tím, že se něco u jedince děje.

---

⁴ Analýza rozhovorů se školními metodiky prevence

Děti nežijí v jednoduché době a nepřispívá k tomu ani modernizace technologií, děti zapomínají na osobní kontakt a sociální sítě se jim stávají jediným komunikačním prostředkem. Porovnávají se na základě toho, kdo co vlastní, ale také podle ideálů zobrazených na sociálních sítích, ne vždy, však je to co vidí na internetu pravdivé. Což bohužel ve svém věku nejsou schopni posoudit. Naprosto se přikláním k zakázání mobilních telefonů na půdě školy. Absolutně by se tím vyřešila kyberšikana objevující se ve školách. I když se jedná jen o ojedinělé případy.

Sekundární prevence probíhá ve většině případech v interakci mezi rodiči, dětmi a pracovníky školy. V důsledku vyššího rizikového chování se například snaží posílit prevenci primární. Nejdůležitější je, dle mého názoru, individuální přístup, který se ale objevuje jen na jedné škole ze všech oslovených.

Z oslovených respondentek mám pocit velké nevyváženosti. Dle mého názoru jsou metodici prevence, kterým na dění školy opravdu záleží, snaží se pro žáky, tím i pro školu udělat ty nejlepší kroky. Bohužel musím říci, že ne ze všech oslovených odborníků, jsem měla pocit, že by na této problematice nějak zvlášť pracovali. Může to být ale jen můj subjektivní pohled. Není to o ničem jiném než o lidech pracujících v těchto profesích.

Motivací pro výběr tohoto tématu byl fakt, že se rizikové chování projevuje čím dál více. Chtěla jsem zjistit hlavní příčiny výskytu a také to, jak se s problematikou dále nakládá.

Věřím, že tato práce může posloužit školním metodikům prevence pro srovnání poskytování preventivních programů a opatření. Je zde možné najít plno spojitostí mezi poskytovanou prevencí a její ovlivnění v chování žáků. Široké veřejnosti může diplomová práce sloužit k získání základních znalostí v ohledu prevence na školách a přehledu informací vyskytujících se v praxi.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Použitá knižní literatura:

1. BENDL, Stanislav, Jaroslava HANUŠOVÁ a Marie LINKOVÁ. *Žák s problémovým chováním: cesta institucionální pomoci*. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2016. ISBN 978-80-7387-703-3.
2. ČERNÁ, Alena. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4577-0.
3. HELUS, Zdeněk. *Psychologie pro střední školy*. 3.vyd., Praha: Fortuna, 2003. 119 s. Učebnice (Fortuna). ISBN 80 – 716 – 8876 – 2.
4. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. 437 stran. ISBN 978-80-262-0982-9.
5. JANOŠOVÁ, Pavlína, Lenka KOLLEROVÁ, Kateřina ZÁBRODSKÁ, Jiří KRESSA a Mária DĚDOVÁ. *Psychologie školní šikany*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2992-3.
6. JEDLIČKA, Richard. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících : prevence životních selhání a krizová intervence*. Vydání 1. Praha: Grada. 2015. 544 stran. ISBN 978-80-247-5447-5
7. KRAUS, Jiří. Kolektiv autorů pod vedením Jiřího Krause. *Nový akademický slovník cizích slov : [A-Ž : studentské vydání]*. Vyd. 1, dotisk. Praha: Academia. 2011. 879 s. ISBN 978-80-200-1415-3.
8. KOPECKÝ, Miroslav a kolektiv. 2010. *Somatologie*, 1.vyd., Olomouc, UPOL. 313 s. ISBN 978 – 80 – 244 – 2271 – 8
9. MACEK, Petr. *Adolescence*. Vyd. 2., upr. Praha: Portál. 2003. 141 s. ISBN 80-7178-747-7.
10. MACEK, Petr a Lenka LACINOVÁ, ed. *Vztahy v dospívání*. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2012. ISBN isbn978-80-87474-46-4.

11. MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže: druhy agresí, přístupy k agresivnímu chování, poruchy chování, šikana*. 1.vyd. Praha: 2009. Grada, 152 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978 – 802 – 4723 – 105
12. MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozšířené a přepracované vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 161 s. Studijní texty. ISBN 80-86429-19-9.
13. MATTHEWS, Julie a Andrew MATTHEWS. *Stop šikaně!*. Přeložil Kateřina ZAJÍCOVÁ. Jihlava: Baroque Partners, 2015. s.160. ISBN 978-80-87923-06-1.
14. MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.
15. PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia, 2010. 472 s. ISBN 978-80-200-1499-3.
16. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál, 1995. 292 s. ISBN 80-717-8029-4
17. ROGERS, Vanessa. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-984-2.
18. SIEGEL, Daniel J. 2016. *Rozbouřený mozek : dospívání, teenageři a jejich výchova*. 1. vydání. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton. 257 s. ISBN 978-80-7553-040-0
19. SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014, 147 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4042-3.
20. VÁGNEROVÁ, Kateřina a Markéta BAJEROVÁ. *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-611-7.
21. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1037-5.

Použité internetové zdroje:

MŠMT, *Školní preventivní program pro mateřské a základní školy a školská zařízení*, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. [online], s.40, [cit. 21.5.2019] Dostupné z: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:8ywNdt-FwiAJ:www.msmt.cz/file/7347_1_1+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz

NEORALOVÁ, Monika. 2011, *Co je prevence*, Klinika adiktologie [online], [cit.20.5.2019], Dostupné z: <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/377/3071/Co-je-prevence>

ODBOR BEZPEČNOSTNÍ POLITIKY, 2010. *Co je extremismus* – Ministerstvo vnitra České republiky. Úvodní strana Ministerstvo vnitra České republiky [online]. [cit. 30.04.2019]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>

PAVLAS MARTANOVÁ, Veronika. 2014, *Specifické x nespecifické programy primární prevence*, Národní ústav pro vzdělávání [online], [cit. 21.5.2019] Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/co-je-skolska-primarni-prevence-rizikoveho-chovani/specificke-x-nespecificke-programy-primarni-prevence-1>

PAVLAS MARTANOVÁ, Veronika. 2014, *Všeobecná x selektivní x indikovaná školská primární prevence*, Národní ústav pro vzdělávání [online], [cit. 21.5.2019] Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/co-je-skolska-primarni-prevence-rizikoveho-chovani/vseobecna-x-selektivni-x-indikovana-skolska-primarni-1>

PAVLAS MARTANOVÁ, Veronika. 2014, *Co je efektivní ve školní primární prevenci*, Národní ústav pro vzdělávání [online], [cit. 22.5.2019] Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/co-je-skolska-primarni-prevence-rizikoveho-chovani/co-je-efektivni-ve-skolske-primarni-prevenci>

PCPP, *Závislostní chování*. Pražské centrum primární prevence [online]. [cit. 30.04.2019]
Dostupné z: <http://www.prevence-praha.cz/zavislostni-chovani?showall=1>

PCPP, *Rizikové sporty a rizikové chování v dopravě*. Pražské centrum primární prevence [online], [Citace 30.04.2019], Dostupné z: <http://www.prevence-praha.cz/agrese-a-sikana/8-rizikove-sporty-a-rizikove-chovani-v?showall=1>

PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ, *Jak postupovat*, Prevence-info.cz , Prevence rizikového chování [online], [cit. 19.05.2019], Dostupné z: <http://www.prevence-info.cz/jak-postupovat-3>

VANÍČKOVÁ, Hana. 2012, akt. 2019. *Rizikové chování dětí na internetu – Šance dětem*. Informační portál – Šance Dětem [online]. Nadace Sírius [cit. 30.04.2019]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-ditete/rizikove-chovani-deti-na-internetu.shtml>

Legislativa:

ČESKO, 72/2005 Sb. Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Zákony pro lidi – Sběrka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění. [online]. [cit. 16.05.2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-72?text=p%C5%99%C3%ADloha%20%C4%8D.3%20vyhl%C3%A1%C5%A1ky%2072%2F2005%20Sb#redakce>

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK A SYMBOLŮ

%	procento
apod.	apodobně
cit.	citace
č.	číslo
kol.	kolektiv
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NNTB	nenech to být
OSPOD	Orgán sociálně právní ochrany dětí
PCPP	Pražské centrum primární prevence
PPP	Pedagogicko – psychologická poradna
resp.	respondentka
SVP	Středisko výchovné péče
s.	strana
Sb.	sbírka
ŠPP	Školní poradenské pracoviště
upr.	upraveno

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Přehled poskytované primární prevence (respondentky M1 – M3).....	43
Tabulka č. 2 Přehled poskytované primární prevence (respondentky M4 – M6).....	43
Tabulka č. 3 Přehled odpovědí k tématu agrese (respondentky M1 – M3).....	46
Tabulka č. 4 Přehled odpovědí k tématu agrese (respondentky M4 – M6).....	47
Tabulka č. 5 Přehled odpovědí k tématu šikana (respondentky M1 – M3).....	49
Tabulka č. 6 Přehled odpovědí k tématu šikana (respondentky M4 – M6).....	50
Tabulka č. 7 Přehled odpovědí k tématu kyberšikana (respondentky M1 – M3).....	52
Tabulka č. 8 Přehled odpovědí k tématu kyberšikana (respondentky M4 – M6).....	53

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Seznam otázek polostrukturovaného rozhovoru

Příloha č. 2: Přepis rozhovoru s respondentkou M1

Příloha č. 3: Přepis rozhovoru s respondentkou M2

Příloha č. 4: Přepis rozhovoru s respondentkou M3

Příloha č. 5: Přepis rozhovoru s respondentkou M4

Příloha č. 6: Přepis rozhovoru s respondentkou M5

Příloha č. 7: Přepis rozhovoru s respondentkou M6

Příloha č. 1

Seznam otázek polostrukturovaného rozhovoru

1. Jaké preventivní programy v oblasti agrese, šikany a kyberšikany poskytuje / navštěvuje Vaše škola pro žáky 2.stupně ?
2. Je podle Vašeho názoru prevence na Vaší škole dostačující? Popřípadě jaká jiná opatření byste navrhoval.
3. Stalo se Vám někdy, že jste případ musel řešit v jiném preventivním centru? (byla nutnost externího pracovníka, který děti nezná) Proč a jaký to mělo efekt.
4. Jak často a v jakém věku se setkáváte s rizikovým chováním jako je agrese?
5. Jaké jsou podle Vás nejčastější důvody agrese?
6. U koho více projevy agrese registrujete? (chlapci x dívky)
7. Jak situaci řešíte a jaká jsou její opatření?
8. Jak často a jakém věku se poprvé setkáváte s šikanou?
9. S jakou nejvyšší fází šikany jste se setkala?
10. Proč, si myslíte, že se šikana vyskytuje?
11. Jak situaci řešíte a jaké jsou jeho opatření?
12. Jak často v jakém věku se setkáváte s kyberšikanou?
13. Proč si myslíte, že se kyberšikana vyskytuje?
14. Jak situaci řešíte a jaké jsou její opatření?

1. *„Jaké preventivní programy v oblasti agrese, šikany a kyberšikany poskytuje / navštěvuje Vaše škola pro žáky 2.stupně ?“*

„ Především se snažíme spolupracovat s rodiči dětí, u kterých tyto projevy registrujeme. Jsem v úzkém spojení s třídním učitelem, abych o dané problematice u jedince věděla. Všeobecně pro školu, oslovujeme lektory firem, které se těmito tématy zabývají. A mají na to připravený program. Je to ale vždy reakcí na projev rizikového chování.“

2. *„ Jste v případě projevu rizikového chování nápomocna učitelům a učitelé třídnímu.“*

„ Je to má povinnost, záleží ale na učitelích jestli o radu stojí a sami si o ni řeknou. Bohužel, někteří zaměstnanci mají pocit, že vše zvládnou samy a používají kolikrát metody, kterými se situaci ještě zhorší. Myslím tím například zastrašování a vyhrožování. Jsou zde ale i tací, kteří si pro radu rádi přijdou. “

3. *„ Je podle Vašeho názoru prevence na Vaší škole dostačující? “*

„ Zatím se jeví jako dostačující, nemáme zde nějak zvlášť problémové žáky. Víme o záškoláctví a podobných lehkých formách rizikového chování, ale není to nic co by šlo tak zvaně přes čáru.“

4. *„ Stalo se Vám někdy, že jste případ musela řešit v jiném preventivním centru? (byla nutnost externího pracovníka, který děti nezná) Proč a jaký to mělo efekt.“*

„ Za svou praxi jsem musela pozvat externího pracovníka asi dvakrát. Bylo to převážně díky nespolečnosti rodičů, kteří popírali, že by jejich dítě něco, z čehož bylo nařčeno, mohlo udělat. Výhoda je v tom, že externího spolupracovníka

berou jak rodiče tak žáci za nezaujatého a přijde mi, že jej berou více vážně. Těžko říci proč.“

AGRESE

1. *„Jak často a v jakém věku se setkáváte s rizikovým chováním jako je agrese?“*

„S agresi se bohužel setkáváme již na prvním stupni. Jedná se ale většinou o případy, kdy je známo, že v rodině nefungují ani vztahy ani samotní rodiče. Na můj vkus až moc často. Jedná se alespoň o 2 případy v ročníku..“

2. *„Jaké jsou podle Vás nejčastější důvody agrese?“*

„V nižším věku se jedná především o rodiče. Není to ale jen jejich chyba. Protože kolikrát se doma dítě chová jako „andílek“ a ve škole se projevuje jakési „druhé já“. Dítě se nechá například snadno vyprovokovat a děti to pak berou jako zábavu. Ve starším věku už se jedná i o facky a nadávky, naštěstí vše doposud bylo v rámci norem. Což se podle mého názoru vyskytuje z důvodu dospívání“

3. *„U koho více projevy agrese registrujete? (chlapci x dívky)“*

„Má zkušenost je především s chlapci, ale najdou se i dívky, které když už agresivní jsou, tak i více než chlapci.“

4. *„Jak situaci řešíte a jaká jsou její opatření?“*

„O tomto chování jsou informováni rodiče, naštěstí jsem jiné opatření nemusela řešit.“

ŠIKANÁ

1. „*Jak často a jakém věku se poprvé setkáváte s šikanou?*“

„Většinou už na prvním stupni. Děti kolem věku 7-8 let. Jsou tací, kteří si neuvědomují, že někomu škodí, beru to spíše jako škádlení. Naštěstí jsou tyto projevy většinou zastaveny. Setkávám se s šikanou skoro v každém ročníku. Ale řešíme je minimálně jednou do měsíce.“

2. „*S jakou nejvyšší fází šikany jste se setkala?*“

„Vím o třetím stádiu šikany, kde se celá situace zatím řeší s rodiči aktérů, víc bych tohle téma nerozebírala, protože není dokončené řízení a šetření této věci.“

3. „*Proč, si myslíte, že se šikana vyskytuje?*“

„Většinou se jedná o jedince, kde probíhá lehká šikana doma. Má dítě například přísné rodiče kteří „nejdou pro ránu daleko“. Dítě je třeba vzteklé a vybíjí si to na svých spolužácích. Může prožívat nějaké trauma, buď z dětství nebo nějakých životních situací. Nebo jsou tací, kteří mají prostě dobrý pocit z nadvlády nad ostatními.. Ukáží se na neštěstí ostatních. Nebo žáci, kteří mají v životě vše ale prostě se nudí.“

4. „*Jak situaci řešíte a jaké jsou jeho opatření?*“

„V těchto případech probíhá spolupráce se školním psychologem, s metodikem (mnou), třídním učitelem a rodiči. V horším stádiu se situace řeší i s ředitelem školy. Dále je oslovena organizace které se touto problematikou zabývá.“

KYBERŠIKANANA

1. „*Jak často v jakém věku se setkáváte s kyberšikanou?*“

„ Za poslední dobu se s kyberšikanou setkávám vůbec nejčastěji. Jedná se i o děti na prvním stupni, čemuž jsem ani nebyla schopna uvěřit, čeho jsou ve svém věku schopni.“

2. „*Proč si myslíte, že se kyberšikana vyskytuje?*“

„ Podle mého názoru je to především proto, že rodiče děti už v útlém věku učí například na mobilní telefon, aby měli od dětí klid. Bohužel si neuvědomují rizika s tímto spojené do budoucna. Musíte si všimnout sama o kolik dětí mívá se venku pohybuje.“

„ Ano, jsem stejného názoru.“

„Děti jsou na elektroniku navyklé. Mám pocit, že bez ní nejsou schopni udělat tolik co dříve. Tráví na internetu mnoho času, když nejsou rodiči kontrolováni zkouší různé věci, různé stránky. Měla jsem zde jeden případ kyberšikany kdy mi žák řekl: Marek to dělal a byla to sranda, tak jsem to zkusil taky. Děti si neuvědomují jak mohou druhé straně uškodit.“

3. „*Jak situaci řešíte a jaké jsou její opatření?*“

„ Situace, pokud se na ni přijde a vyskytuje se na půdě školy, se řeší se mnou (metodikem, výchovným poradcem) a třídním učitelem. Zatím jsme byli schopni všechny případy vyřešit a nemuseli jsme je řešit s jinou organizací zabývající se tuto problematikou. Ale reagujeme na to posílením prevence kyberšikany.“

Příloha č. 3

Přepis rozhovoru s respondentkou M2

1. *„Jaké preventivní programy v oblasti agrese, šikany a kyberšikany poskytuje / navštěvuje Vaše škola pro žáky 2. stupně?“*

„To je zákon, kámo

Co je moje, není tvoje

Kyberšikana a jak jí zabránit

Jsme zapojeni v programu NNTB (Nenech to být - aplikace k anonymnímu hlášení agresivního chování); ve škole se jednou měsíčně schází žákovský parlament a u vchodu na druhý stupeň je umístěna schránka důvěry, která slouží k anonymnímu hlášení projevů rizikového chování.“

2. *„Řešila jste již nějaké udání ze schránky důvěry?“*

„Mnohdy si spíše žáci anonymně stěžují na učitele. Nyní ale řešíme anonymní udání šikany v jedné třídě.“

3. *„Je podle Vašeho názoru prevence na Vaší škole dostačující?“*

„Ne. Ideální stav by byl ve větší časové dotaci na třídnické hodiny, případně společné aktivity třídy, během nichž je možné spoustu náznaků negativního chování podchytit.“

4. *„Stalo se Vám někdy, že jste případ musela řešit v jiném preventivním centru? (byla nutnost zásahu externího pracovníka, který děti nezná) Proč a jaký to mělo efekt.“ (nějaký případ)*

„Nestalo. Všechny případy i náznaky byly zatím vždy podchyceny. Žádný případ, při němž by byla nutná intervence odborníka, jsme nezaznamenali.“

AGRESE

1. „*Jak často a v jakém věku se setkáváte s rizikovým chováním jako je agrese?*“

„Verbální agrese typu nadávek nebo vyhrožování je téměř na denním pořádku, výjimečně se agrese vystupňuje do nepřipustných mezí. Vyskytuje se ale v čím dál, tím nižším věku (2. a 3. třída). Tyto případy jsou však ojedinělé a pravděpodobně mají závažnější příčinu.

Fyzickou řešíme např. jednou měsíčně. Většinou zabere poznámka a napomenutí. „

2. „*Jaké jsou podle Vás nejčastější důvody agrese?*“

„Možná psychiatrická diagnóza; jinak nízká frustrační tolerance a možná i citová deprivace těchto dětí, jež pak reagují nepřiměřeně na sebemenší podnět“.

3. „*U koho více projevy agrese registrujete? (chlapci x dívky)*“

„U chlapců častěji fyzická i verbální, u dívek méně často pouze verbální a rafinovanější, snaží se působit nenápadně ve snaze neupozornit na sebe a neodnést to nějakou sankcí.“

4. „*Jak situaci řešíte a jaká jsou její opatření?*“

„1. domluvou a pokáráním; 2. jednáním se žákem se zápisem z jednání a návrhem dalšího postupu a sankcí + poznámkou; 3. pozváním rodičů před komisi (metodik, vedení školy, sociální pedagog), zápisem z jednání s návrhem dalšího postupu a s datem kontrolního jednání; 4. hlášením na OSPOD případně doporučení péče odborníka (PPP, SVP)“

ŠIKANANA

1. *„V jakém věku se poprvé setkáváte s šikanou?“*

„Nejčastěji na druhém stupni - od 12 do 15 let. Na prvním stupni jsme se s takovým případem nesetkali. Vážnější případy řešíme maximálně pětkrát za půl roku.“

2. *„S jakou nejvyšší fází šikany jste se setkala?“*

„Se třetí - vytvoření jádra.“

3. *„Proč, si myslíte, že se šikana vyskytuje?“*

„Vyskytuje se všude, kde se lidé vyskytují ve větších skupinách. Také u nás bylo několik typů agresorů - na původní škole obět', nyní agresor; třídní šašek s cílem pobavit ostatní na úkor někoho druhého; hrubián - nevyzrálý, zaostalý jedinec využívající hrubou sílu i kultivovaný jedinec, který vše provádí nenápadně.“

4. *„Jak situaci řešíte a jaké jsou jeho opatření?“*

Předcházíme prevencí, nácvikem sociálního chování v rámci „výchov“ (občanka, rodinná vých., etická vých.), máme zpracovaný školní MPP, následně postupujeme podle metodik.

KYBERŠIKANA

1. *„Jak často v jakém věku se setkáváte s kyberšikanou?“*

„Na druhém stupni. Častěji u dívek díky Instagramu (urážky, nevhodné komentáře ke vzhledu, oblékání, účesu, líčení ...)“

2. *„Proč si myslíte, že se kyberšikana vyskytuje?“*

„Závist, jinak nuda, citová deprivace ...“

3. *„Jak situaci řešíte a jaké jsou její opatření?“*

„Často se děje, že děti přijdou se situací, která se netýká života ve škole, ale odehrává se v soukromí a týká se osobního, nikoli školního, života daného jedince. Kdyby neměly děti ruce stále mobil s přístupem na internet, nedělo by se to, anebo bychom se o tom nedozvěděli. Do situací mimo školu, nemáme právo zasahovat, můžeme jen upozornit zákonné zástupce.“

1. *„Jaké preventivní programy v oblasti agrese, šikany a kyberšikany poskytuje / navštěvuje Vaše škola pro žáky 2.stupně?“*

„Jako preventivní program probíhají skupinové práce se třídou za pomoci psychologa a speciálního pedagoga. Dále programy pro dívky (6. třída) a hochy (7. třída), o dospívání a změnách, čemuž se věnuje externí pracovnice. Apelujeme především na práci s třídními kolektivy pro podporu dobrých vztahů. Děláme adaptační kurzy pro 6. třídy, lyžařské kurzy pro 7. třídy. Na prvním stupni školy v přírodě.“

2. *„Je podle Vašeho názoru prevence na Vaší škole dostačující? Popřípadě jaká jiná opatření byste navrhoval.“*

„Podle mého názoru to dostačující je. Děti se musí taky někdy učit. Podle mého názoru by hlavně měla prevence probíhat u samotných dětí doma.“

3. *„Stalo se Vám někdy, že jste případ musel řešit v jiném preventivním centru? (byla nutnost externího pracovníka, který děti nezná) Proč a jaký to mělo efekt.“
(nějaký případ)*

„Externí pracovník je k nám občas pozván z Lékařské fakulty UP. Dvakrát jsme využili program na stmelení kolektivu přímo v P – centru. Jednalo se o třídu kde se vyskytovaly velmi problémové vztahy ve třídě. Efekt to snad mělo, ale ne valný.“

AGRESE

1. *„Jak často a v jakém věku se setkáváte s rizikovým chováním jako je agrese?“*

„Projevuje se již na prvním stupni, u dívek převládá slovní agrese, chlapci se žduchají, ale žádné závažné případy jsem nezaregistrovala. Na druhém stupni se jedná spíše o agresi spojenou s šikanou. Případy řešíme alespoň jednou měsíčně.“

2. „*Jaké jsou podle Vás nejčastější důvody agrese?*“

„Většinou jsou na vině rodiče a jejich výchovné praktiky, které děti opakují ve škole. Kolikrát dítě neumí situaci řešit jinak, v adolescentním věku především.“

3. „*U koho více projevy agrese registrujete? (chlapci x dívky)*“

„Jak jsem již zmínila, u dívek převládá spíše agrese slovní, byla jsem ale svědkem nepěkné události mezi dívkami, kde se tahaly za vlasy a fackovaly. Což se vyskytuje spíše u chlapců. Bohužel v dnešní době je vše nějak naopak, dneska se kolikrát bojí cokoli udělat i učitel na úkor reakce rodičů žáka nebo žáka samotného.“

4. „*Jak situaci řešíte a jaká jsou její opatření?*“

„Pokud se jedná o agresi, která nemá spojitost se šikanou, řeší se s žákem samotným, pokud překročí určité meze, řešíme situaci s rodiči. Naštěstí jsem situaci nemusela řešit s vyšším vedením.“

ŠIKANÁ

1. „*Jak často a jakém věku se poprvé setkáváte s šikanou?*“

„Jak jsem zmínila již výše, kolikrát se setkávám s šikanou již na prvním stupni, kde se dá ještě snadno podchytit. Na druhém stupni je to již obtížnější. Nejtěžší je samotnou šikanu odhalit, na třídní učitele je kladen veliký nárok skrz administrativu a kolikrát nejsou schopni změny chování ve třídě zaregistrovat. Od toho se ale odvíjí to, že je odhalena zbytečně pozdě. Šikanu ale řešíme minimálně jednou měsíčně.“

2. „ S jakou nejvyšší fází šikany jste se setkala? “

„Jednalo se o fázi vytvoření jádra, kdy bylo velmi obtížné ze spolužáků jedné a té samé třídy „dostat“ co se ve třídě za nepřítomnosti učitelů děje. Vyústilo to až v násilí, které jsme museli řešit jak s rodiči šikanovaného tak s rodiči agresora. Naštěstí byli obě strany shovívavé a velmi nám pomohli problém vyřešit.“

3. „ Proč, si myslíte, že se šikana vyskytuje? “

„Podle mého názoru je to především nudou, děti nemají co na práci a neví jak naložit se svým volným časem. Na třídních schůzkách bylo často apelováno na to aby se rodiče snažili mít přehled o to co jejich dítě ve volném čase dělá. Je to ale i životem, kterým děti prošli, projevuje se i láska kterou doma bud' mají anebo ne. Zda je podmíněna úspěchem nebo mají rodiče dítě rády za všech okolností. Příčin je určit mnoho, znám jen příčiny případů, které bylo nutno řešit.“

4. „ Jak situaci řešíte a jaké jsou jeho opatření? “

„Jediné jak jsem musela situaci řešit byly konzultace s rodiči obou stran, jak jsem již výše zmínila. Má to jistě kázeňský postih ve formě třídních napomenutí či důtek z chování. Nejvyšší postih byla dvojka z chování a ředitelská důtka. Dále by se situace řešila na OSPOD.“

KYBERŠIKANA

1. „ Jak často v jakém věku se setkáváte s kyberšikanou? “

„Naštěstí „až“ na druhém stupni. Nebudu se divit, kdyby se začala objevovat i na stupni prvním, když děti umí na telefonu lépe než dospělí. Momentálně se vyskytuje více než kdy předtím.“

2. *„Proč si myslíte, že se kyberšikana vyskytuje?“*

„Děti neumí nakládat se svým volným časem, vysedávají u počítače a přemýšlí komu udělat nějakou špatnost, čímž se pak baví celá skupinka dětí. Píší o sobě na sociální síť, zakládají falešné profily a obět' zesměšňují.“

3. *„ Jak situaci řešíte a jaké jsou její opatření? “*

„ Bohužel nejsem schopna mít pod dohledem i tuhle, říkám jí „neviditelnou šikanu“, musela bych mít jasné důkazy a hlavně obět', která sama přijde a chce situaci řešit. Což se takhle prostě neděje. Ve zmíněné třídě která byla na sezení v P-centru probíhala šikana s kyberšikonou dohromady. Je to velmi časté v mnoha případech, že jsou tyto dva typy propojené. Pokud by byla prokázána kyberšikana, které probíhá na půdě školy, řešila bych to s žáky já (metodik prevence) následně s rodiči, podle vážnosti by jsem postupovala dál.“

Příloha č. 5

Přepis rozhovoru s respondentkou M4

1. *„Jaké preventivní programy v oblasti agrese, šikany a kyberšikany poskytuje / navštěvuje Vaše škola pro žáky 2.stupně?“*

„Pracujeme především na klimatu samotných tříd. V širším měřítku na klimatu školy. Občas navštěvujeme kurzy z center, kde se touto problematikou zabývají, není to však pravidlem.“

2. *„Je podle Vašeho názoru prevence na Vaší škole dostačující? Popřípadě jaká jiná opatření byste navrhoval.“*

„Ano i ne. Prevenci si myslím, že máme dostatečnou ze strany pedagogů, kteří vytváří ve třídách dobré vztahy, není to však všude stejné. Věřím, že by se měli v prevenci posílit různá témata jako třeba kyberšikana, o které se u nás zatím nezačala věnovat pozornost.“

3. *„Stalo se Vám někdy, že jste případ musel řešit v jiném preventivním centru? (byla nutnost externího pracovníka, který děti nezná) Proč a jaký to mělo efekt.“ (nějaký případ)*

„Ano, ale bylo to jen za účelem posílení prevence. V třídách kde jsme měli podezření na šikanu a jiná nevhodná chování. Jinak, že by mělo být rizikové chování v takové fázi, že bychom problém nevyřešili sami, jsem se nesečkala.“

AGRESE

1. *„Jak často a v jakém věku se setkáváte s rizikovým chováním jako je agrese?“*

„S agresí u dětí se setkávám již od útlého dětského věku (první stupeň, ne-li předškolní instituce), často se agresí učí od rodičů, starších sourozenců, vrstevníků nebo pomocí

televize, internetu a počítačových her. Učí se hlavně nápodobou. Řešíme tyto situace snad dvakrát do týdne .“

2. *„ Jaké jsou podle Vás nejčastější důvody agrese?“*

„Domnívám se, že nejčastěji to je nefunkční rodinné prostředí, nedostatek zájmů rodičů, špatný vztah rodičů mezi sebou. Pokud je dítě agresivní, zcela jistě existuje důvod proč v něm ta agrese je, proč na sebe upozorňuje, co si tím ventiluje apod.“

3. *„U koho více projevy agrese registrujete? (chlapci x dívky)“*

„U chlapců.“

4. *„ Jak situaci řešíte a jaká jsou její opatření?“*

„Situaci jsem zatím řešila jen na úrovni komunikace s žákem a jeho rodiči. Nesetkala jsem se zatím s agresí, kterou bychom včas nepodchytili.“

ŠIKANÁ

1. *„ Jak často a jakém věku se poprvé setkáváte s šikanou?“*

„Setkávám se s šikanovanými dětmi již na prvním stupni, ve čtvrté třídě. Celkově mám pocit, že se tato riziková chování vyskytují v čím dál nižším věku. Šikanu ale řešíme minimálně jednou do měsíce.“

2. *„ S jakou nejvyšší fází šikany jste se setkala?“*

„Druhý stupeň – mám pocit že je šikana nejvíce prohlédnutelná v období ukončování například pololetí, děti jsou pod tlakem a šikanují své oběti intenzivněji“

3. *„, Proč, si myslíte, že se šikana vyskytuje?“*

„Myslím si , že některé děti si hold léčí svoje komplexy na jiných dětech a důvodem bude špatná výchova, styl vyjadřování rodičů a taky to jakým hodnotám děti učí. Všeobecně se děti nezvládají poprat s odlišností dětí a mají pak tendenci šikanovat. Myslím ale, že často agresor sám nezažívá doma podnětné prostředí, rodiče ho mohou zesměšňovat, nepodporují ho a tak si vztek vybíjí na slabších dětech a dokazuje si tak svoji hodnotu. Myslím, že může hrát roli i závist a tím se opět vracíme k agresorovi, který si léčí své vlastní komplexy.“

4. *„, Jak situaci řešíte a jaké jsou jeho opatření?“*

„Problém šikany zatím vždy zůstal i s řešením na školní půdě. To znamená řešení problému s metodikem prevence, pokus se stav nezlepšuje nastupuje řešení s rodiči. Dále jsem naštěstí tuto problematiku řešit nemusela. Pokud se riziková chování zhoršují reagujeme na vzniklou situaci přidáním preventivního programu týkající se problémové oblasti“

KYBERŠIKANA

1. *„, Jak často v jakém věku se setkáváte s kyberšikanou?“*

„Bohužel, možná bohudík, kyberšikana není úplně v mé prvomoci, když se nevyskytuje především na školní půdě, děti mají telefony zakázané a přístup k počítačům je omezený, to znamená, že touto problematikou se nezabývám. Řešila jsem jen jeden případ, kdy se žák svěřil třídnímu učiteli, žádal tím o pomoc, to byla jediná situace, kdy jsme podnikali nějaké kroky k řešení.“

2. *„Proč si myslíte, že se kyberšikana vyskytuje?“*

„Aktuální doba zaměřená na využívání sociálních sítích, kdy je na sociálních sítích každý hrdina. Nepozorují to jen u dětí, ale i u dospělých, kdy si každý myslí, že může svůj názor volně prezentovat na sociálních sítích a být agresivní. Z očí do očí by si takovou agresi dospělí ani děti nedovolili.“

U dětí se hodně rozšiřuje využívání jednotlivých aplikací, kdy na ně spíše zaútočí sexuální predátoři pod záminkou, že jsou stejné věkové kategorie.“

3. *„Jak situaci řešíte a jaké jsou její opatření?“*

„Žádná, z důvodu zakázaných telefonů.“

Příloha č. 6

Přepis rozhovoru s respondentkou M5

1. *„Jaké preventivní programy v oblasti agrese, šikany a kyberšikany poskytuje / navštěvuje Vaše škola pro žáky 2.stupně ?“*

„Sdružení D – Roční preventivní program

Acet – Nebezpečí internetu I., II.

P-centrum – Kamarád

E-bezpečí“

2. *„ Je podle Vašeho názoru prevence na Vaší škole dostačující? Popřípadě jaká jiná opatření byste navrhoval.“*

„Pokud by škola dostávala nějaké finanční prostředky na prevenci, určitě by bylo více dlouhodobějších na sebe navazujících programů.“

3. *„ Stalo se Vám někdy, že jste případ musel řešit v jiném preventivním centru? (byla nutnost externího pracovníka, který děti nezná) Proč a jaký to mělo efekt.“ (nějaký případ)*

„Ano. Žádali jsme o spolupráci P-centrum. Dostali jsme pracovníků P-centra určitá doporučení. Něco se ve třídě zlepšilo, něco zůstalo stejné.

O další rady jsme žádali i v PPP. Výsledkem bude psycholog pro naši školu od září 2019.“

AGRESE

1. „*Jak často a v jakém věku se setkáváte s rizikovým chováním jako je agrese?*“

„S agresí se setkávám každý den a snad v každém ročníku.“

2. „*Jaké jsou podle Vás nejčastější důvody agrese?*“

„Podle mého názoru má na agresi podíl nedorozumění, děti občas nedokáží specifikovat co vlastně chtějí. Také únava. Určitě stres ze školního prostředí, má na tom vinu například klima třídy a hlavně rodinné zázemí.“

3. „*U koho více projevy agrese registrujete? (chlapci x dívky)*“

„U dívek se setkávám například se slovní agresí, u chlapců také ale převažuje zde agrese fyzická.“

4. „*Jak situaci řešíte a jaká jsou její opatření?*“

„V první řadě situaci řešíme domluvou, poté probíhá pohovor s útočníkem i obětí, pokud se neprojevuje žádná změna jsou provedena výchovná opatření a jednáme se zákonnými zástupci.“

ŠIKANÁ

1. „*Jak často a jakém věku se poprvé setkáváte s šikanou?*“

„Bohužel již na prvním stupni 3.- 4. třída. Šikanu řeším na škole alespoň jednou do měsíce.“

2. „ S jakou nejvyšší fází šikany jste se setkala? “

„ S třetí fází, tu ale řešila PPP. “

3. „ Proč, si myslíte, že se šikana vyskytuje? “

„Děti se socializují, hledají sami sebe, hledají hranice. Dnešní svět pro ně není lehký, snaží se jej pochopit a poznat. “

4. „ Jak situaci řešíte a jaké jsou jeho opatření? “

„Postupujeme podle Metodického pokynu, který se řídí radami Michala Koláře. “

KYBERŠIKANA

1. „ Jak často v jakém věku se setkáváte s kyberšikanou? “

„Tuto problematiku řeším minimálně 2x do měsíce. Nejmladší děti s kterými jsme problém řešily, byly ve čtvrté třídě. “

2. „ Proč si myslíte, že se kyberšikana vyskytuje? “

„Děti mají na můj vkus moc volného přístupu ke kyberprostoru, nemají dost zkušeností, tím si neuvědomují rizika s tímto spojené. Jako například rychlost šíření informací, že jejich informace může někdo zneužít a podobně. “

3. „ Jak situaci řešíte a jaké jsou její opatření? “

„Většina případů se děje mimo školu, proto můžeme děti a jejich zákonné zástupce na problematiku jen upozornit a odkázat na vhodné odborníky v dané problematice.

Naše škola má povolené mobilní telefony jen o velké přestávce“.

Příloha č. 7

Přepis rozhovoru s respondentkou M6

1. *„Jaké preventivní programy v oblasti agrese, šikany a kyberšikany poskytuje / navštěvuje Vaše škola pro žáky 2.stupně ?“*

„Škola má zpracován dokument „Minimální preventivní program“, který obsahuje popis a postup řešení krizových situací spojených s chováním žáků na daný školní rok, dle potřeby se aktualizuje. V rámci těchto postupů spolupracuje ŠPP s ostatními vyučujícími a pedagogickými pracovníky a se zákonnými zástupci žáků, dle závažnosti popřípadě s dalšími subjekty, jako například Policie ČR, OSPOD, diagnostické centrum.“

2. *„ Je podle Vašeho názoru prevence na Vaší škole dostačující? Popřípadě jaká jiná opatření byste navrhoval.“*

„Prozatím primární prevence na škole, která vychází z „Minimálního preventivního programu“, pokryla dostatečně řešené případy. Prevence vychází z pozorování a spolupráce třídního učitele s ostatními vyučujícími, popř. dalšími pedagogickými pracovníky a s rodiči, zákonnými zástupci žáka. S výraznými pozitivními výsledky se na naší škole osvědčila spolupráce školního psychologa se žáky a jejich rodinou.

Možná další opatření: práce školního psychologa s třídními kolektivy –komunitní kruhy (pravidelně, opakovaně, cíleně zaměřené na určitou problematiku viz výše)“

3. *„ Stalo se Vám někdy, že jste případ musel řešit v jiném preventivním centru? (byla nutnost externího pracovníka, který děti nezná) Proč a jaký to mělo efekt.“ (nějaký případ)*

„Škola doposud nevyužila v této oblasti pomoc externího preventivního centra“.

AGRESE

1. „*Jak často a v jakém věku se setkáváte s rizikovým chováním jako je agrese?*“

„Bez výrazného věkového omezení, spíše u mladších žáků prvního stupně. A situaci řeším minimálně jednou za měsíc.“

2. „*Jaké jsou podle Vás nejčastější důvody agrese?*“

„U mladších žáků bývá spojeno se snahou upozornit na sebe a získat absolutní pozornost okolí v rámci osobnostního vývoje, u starších žáků jsou projevy agrese spojeny s eskalací neřešeného problému nebo dlouhodobého pocitu nespravedlnosti a nespokojenosti. Velký vliv na tyto projevy (jejich četnost a intenzitu) má sociální zázemí, podpora a funkčnost (či spíše nefunkčnost) rodin.“

3. „*U koho více projevy agrese registrujete? (chlapci x dívky)*“

„Absolutně chlapci.“

4. „*Jak situaci řešíte a jaká jsou její opatření?*“

„Řešení je individuální, lépe těmto situacím předcházet, zejména u problémových žáků. Pokud se stane, většinou se zúčastněný učitel obrátí na školní poradenské pracoviště. Sejde se výchovný poradce, psycholog a preventista a snaží se najít řešení situace – ne vždy a za každou cenu potrestat výchovným opatřením (i když je většinou součástí), spíše hledáme příčinu a snažíme se, aby si žák uvědomil, omluvil se...případ nelze uzavřít jenom tímhle, žáka sledujeme, zveme ho pravidelně na rozhovor s výchovným poradcem nebo psychologem (samozřejmě s jeho souhlasem a dobrovolně), dále s ním pracujeme a sledujeme ho.“

ŠIKANANA

1. *„ Jak často a jakém věku se poprvé setkáváte s šikanou? “*

„Alespoň 2x do měsíce, opravdu mi přijde že velmi často, bohužel v mnoha případech se jedná o skrytou šikanu, dotyčný žák nechce o ničem mluvit, nechce nic řešit, upozorní na ni ostatní spolužáci nebo se projeví až při řešení např. neomluvených hodin nebo dlouhodobé a opakující se absence. Z uvedených jevů na naší škole řešíme nejvíce případů právě šikany. Výskyt šikany pozoruji a řeším již na prvním stupni.“

2. *„ S jakou nejvyšší fází šikany jste se setkala? “*

„Třetí fáze šikany.“

3. *„ Proč, si myslíte, že se šikana vyskytuje? “*

„Jedná se podle mého názoru nejvíce o absence morálních zábran získaného z dysfunkčního rodinného zázemí, různorodost třídních kolektivů (nevhodná skladba, vyšší počet žáků), neřešené nebo nedostatečně podchycené případy v minulosti školní docházky žáka, které se opakují a stupňují.“

4. *„ Jak situaci řešíte a jaké jsou jeho opatření? “*

„Podobně jako u agrese, u každého případu individuálně, je to zdlouhavý a komplikovaný proces, tvrzení jednotlivých žáků při šetření šikany jsou protichůdná, často zjistíme, že oběť šikany se s podobným jednáním neseťkává poprvé, že v minulosti v jiném typu kolektivu měla podobný problém.“

Opatření - u prokázané šikany výchovná opatření , konzultace s psychologem, v závažných případech odborná spolupráce s diagnostickým ústavem (preventivní programy), v nejzávažnějších případech ohlašujeme Policii ČR a OSPODu, kde dále probíhá šetření.“

KYBERŠIKANA

1. *„Jak často v jakém věku se setkáváte s kyberšikanou?“*

„Neřešili jsme zatím žádný závažný případ. Tato šikana probíhá povětšinou mimo budovu školy.“

2. *„Proč si myslíte, že se kyberšikana vyskytuje?“*

„Nadměrné, mnohdy absolutní používání komunikační techniky v životě. Mám tím na mysli mobilní telefon ve škole, počítač nebo tablet doma. Jedná se poslední dobou o převažující formu komunikace mezi vrstevníky (a nejen mezi nimi) prostřednictvím sociálních sítí. Dále určitá míra neosobního přístupu a anonymita při komunikaci. Například nejednám z očí do očí, ale schovám se za něco nebo za někoho. Příčinou je jistě i vysoká míra technické znalosti při používání IT již v mladším školním věku.“

3. *„Jak situaci řešíte a jaké jsou její opatření?“*

„Zatím jsme neřešili, pokud bychom řešili, obdobně jako u agrese nebo šikany, ale určitě bychom museli přizvat odborníka na tuto problematiku, zřejmě by školní psycholog oslovil externího odborníka na tuto problematiku. Dále by bylo vhodné intenzivně spolupracovat s rodiči zúčastněných žáků v oblasti kontroly trávení volného času, omezení přístupu k PC apod. – v tom vidím vhodnou prevenci.“

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Veronika Křenek Tošovská
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Tomáš Čech, Ph.D
Rok obhajoby:	2019

Název práce:	Realizace prevence rizikového chování ve školním prostředí z pohledu školních metodiků prevence.
Název v angličtině:	Implementation of prevention of risky behavior in school environment from the point of view of school methodologists
Anotace práce:	<p>Diplomová práce je zaměřena na vybrané rizikové chování a primární prevenci druhého stupně základních škol. V teoretické části, jsem se pokusila definovat veškerá témata týkající se rizikového chování. Věnuji se změnám, které jsou zapříčiněny adolescencí. Vztahy s rodinou a vrstevníky. Dále se nejvíce věnuji tématům agrese, šikany a kyberšikany, které vyšli v předvýzkumu jako nejvíce frekventované z typů rizikového chování. Zabývám se řešením této problematiky a její prevencí. V praktické části jsou stručně vyobrazeny odpovědi metodiků prevence na kladené otázky v čtyřech kategoriích, týkající se rizikového chování (primární prevence, agrese, šikana, kyberšikana). Čímž jsem chtěla zjistit a porovnat četnost preventivních programů na školách, zda jsou programy podle zkušeností metodiků prevence dostatečné. Jak často se ve své praxi setkávají s projevy rizikového chování. Zjistit, co školní metodici prevence považují za hlavní příčiny výskytu projevu tohoto chování. Věřím,</p>

	že se po výsledcích výzkumu, budou snažit školní metodici primární prevenci posílit.
Klíčová slova:	Rizikové chování, adolescence, dospívání, rodina, vrstevníci, agrese, šikana, kyberšikana, školní metodik prevence, primární prevence
Anotace v angličtině:	The diploma thesis is focused on selected risky behavior and primary prevention of upper primary school. In the theoretical part, I tried to define all topics related to risky behavior. I deal with changes that are caused by adolescence. Relationships with family and peers. In addition I focus mostly on the topics of aggression, bullying and cyberbullying, which came out in the pre-research as the most frequent of the types of risky behavior. I deal with the solution of this issue and its prevention. In the practical part there are briefly depicted the answers of the prevention methodologists to the questions in four categories concerning risky behavior (primary prevention, aggression, bullying, cyberbullying). So I wanted to find out and compare the frequency of preventive programs in schools, whether the programs, according to the experience of prevention methodologists, are sufficient. How often they encounter risky behavior in their practice. Find out what school prevention methodologists consider to be the main causes of the manifestation of this behavior. I believe that after the results of the research, school methodists will try to strengthen primary prevention.
Klíčová slova v angličtině:	Risky behavior, adolescence, family, contemporary, aggression, bullying, cyberbullying, school prevention methodologist, primary prevention
Přílohy vázané k práci:	Příloha č. 1: Seznam otázek polostrukturovaného rozhovoru

	Příloha č. 2: Přepis rozhovoru s respondentkou M1 Příloha č. 3: Přepis rozhovoru s respondentkou M2 Příloha č. 4: Přepis rozhovoru s respondentkou M3 Příloha č. 5: Přepis rozhovoru s respondentkou M4 Příloha č. 6: Přepis rozhovoru s respondentkou M5 Příloha č. 7: Přepis rozhovoru s respondentkou M6
Rozsah práce:	70 stran
Jazyk práce:	Český jazyk